

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Két szék között – A fiatal felnőttek büntetőjogi
megítélése**

**Kézirat lezárásának dátuma:
2024/11/29**

A dolgozat érdemi tartalmát illetően nem használtam fel a mesterséges intelligenciát a dolgozat készítéséhez.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. Kiindulópont	5
1.1. Problémafelvetés	5
1.2. Korábbi eredményeim	6
2. A fiatal felnőtt életszakasz.....	10
2.1. Fejlődési szakaszok	10
2.2. Életkori határok jelentősége.....	12
2.3. Újabb életkori határok a büntetőjogban	13
3. Egyes európai országok szabályozásának áttekintése.....	16
3.1. Németország	18
3.2. Hollandia.....	18
3.3. Ausztria.....	19
4. A fiatal felnőttek helyzete Magyarországon	21
4.1. Hazai statisztika	21
4.2. Fogalom jogi alapja	23
4.3. Büntetőjogi megközelítés.....	25
4.3.1. Bírói mérlegelés szabadsága.....	27
4.3.2. Ítélezés a gyakorlatban.....	30
4.3.3. Mennyi az annyi?	32
5. De lege ferenda.....	36
5.1. Állásfoglalás.....	36
5.2. Szabályozás rendszerbeli elhelyezése.....	38
5.3. Szabályozás technikája.....	38
Záró gondolatok	41
Irodalomjegyzék	43

Bevezetés

„Hát ki kergül meg most is ebben a viharban? Csak azok a kötnivaló bolondok, akik a tizenkilencedik meg huszonkettedik esztendejük között vannak.”

Shakespeare

Az ember egyéniségének fejlődése születésének napjától haláláig tart. Legyen szó akár a biológiai, értelmi, érzelmi vagy társadalmi fejlődésről, az évszázados jogmodernizáció igyekszik értékelni ezeket a tényezőket is. Mivel lépésről-lépésre alkotmányosan védett értékke váltak a 18 éven aluli fiatalok jogai, a világ legtöbb jogalkotója egyetértett abban, hogy a gyermekkorú elkövetők érettségük hiányában büntetőjogi eszközökkel nem befolyásolhatók. A büntethetőség alsó korhatárát azonban – országonként és korszakonként eltérően – meghatározták, amely a jogilag releváns életkori kategória legelső lépcsőfokán helyezkedik el. Minderre azért is volt szükség, mert a jog minden területén, így a büntetőjogban is az életszakaszok elhatárolásának alapja az eltérő korcsoportok kimunkálása. A kriminálszociológiai alapú kutatásokból kiindulva azonban megfogalmazódott bennem a kérdés, hogy személyiségfejlődésünk nagykorúvá válásunkkal, így a 18. életévünk elérésével valóban befejeződik?

Dolgozatomban ennél fogva a büntetőjog területén egy új korcsoport elismerhetőségének feltételeit vizsgálom, aminek megvalósulását számos környező országunk a fiatal felnőtt büntetőjogi életkori kifejezhetőségében látja. Ennek megfelelően én is az ő személyükben határoztam meg kutatásom alanyi körét.

A terület előzményeként korábbi dolgozatomban a fiatakorúak jogi szabályozását kutattam, azon belül is nagy hangsúlyt fektetve a büntethetőségi korhatárt ötvöző kételyekre. Ennek értelmében elsősorban az eddig feltárt fiatakorúakkal kapcsolatos büntető anyagi jogi eredményeimet szeretném ismertetni. Mindezt azért is tartom szükségesnek, mert több álláspont szerint is elképzelhető az az irány, hogy a fiatal felnőttekkel kapcsolatos jogalkotáshoz a fiatakorúak rendelkezésein keresztül vezet az út.

Ezt követően fokozatosan vizsgálat alá veszem a 18. életévüket éppen csak betöltött, vagy azt pár évvel meghaladott bűnelkövetők helyzetét. Mielőtt azonban a jogi szabályozást górcső alá venném, fontos foglalkoznunk azzal, hogy mit is jelent a fiatakorúak és felnőttek közé beékelte életkori kategória, a fiatal felnőtt.

Következő állomásként tanulmányozom több európai ország témával összefüggő jogi szabályozását. Mindez pedig segítségül szolgál az általam alkotott de lege ferendához, vagyis

a fiatal felnőttekre vonatkozó, vagy éppen meg sem lévő büntetőjogi rendelkezések megreformálásához.

Biztos vagyok benne, hogy szinte mindannyian voltunk már olyan szituációban, ahol nem tudtunk dönteni több lehetséges megoldás közül és folyamatosan két szék között éreztük magunkat. Majd addig húztuk-halasztottuk a választást, hogy végül a pad alatt találtuk magunkat. Nos, ez a döntésképtelenség a fiatal felnőttek büntetőjogi megítélésében is megmutatkozik. Kutatásom célja ebből kifolyólag annak tudományos igényű megelőzése, hogy a tárgykört illető jogi szabályozás által jelenleg két szék között lévő fiatal felnőtt bűnelkövetők végül ne a pad alá essenek.

1. Kiindulópont

1.1. Problémafelvetés

A dolgozat kiindulópontja az, hogy a büntethetőség alsó korhatára és a felnőttkor kezdetén kívül vajon létezhetnek-e olyan meghatározó korosztályok, amelyeknek különálló szabályozása lenne indokolt. Ennek egyértelmű eldöntése viszont annak a kérdésnek a megválaszolását követeli meg, miszerint a fiatalkor utáni lét rendelkezik-e olyan sajátosságokkal, amit a jog területén is érvényesíteni kell. A probléma feloldására számos környező országunk a fiatal felnőtt fejlődési szakasz büntetőjogi életkori kifejezhetőségét látja megoldásnak, azonban hazánkban mindez kötelező alkalmazást meg nem követelve csak a bírói gyakorlat terméke.

Kutatásom során azt tapasztaltam, hogy a magyar jogrendszerben egyetlen törvény nevesíti a fiatal felnőttek definícióját, amely nem más, mint az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.). Azonban ennek megfogalmazása a további szakaszokkal összhangban értelmezve kettős. Bár a törvény látszólag általános jelleggel annyit mond, hogy fiatal felnőtt az a nagykorú, aki a 24. életévét nem töltötte be,¹ az alapvető rendelkezései szerint, illetve a további szakaszokkal összhangban értelmezve ennél mégiscsak többről van szó. Ennek következtében megfogalmazódott bennem a kérdés, hogy a Gyvt. valóban általános jelleggel alkotta meg a fiatal felnőtt fogalmat? Ha a kérdésemre a válasz nemleges, egy valami biztos: a speciális büntetőjogi elbírálásuk csak egy jogalkalmazói lehetőség, amit általános jelleggel, enyhítő körülményként használ a bírói gyakorlat. Ennek jelenleg egyetlen anyaforrása csak a Gyvt. lehet, hiszen az enyhítő és súlyosító

¹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 5. § c)

körülményeket megfogalmazó 56/2007. BK vélemény (továbbiakban: 56. BKv) a büntetéskiszabás során értékelhető körülményekről nem definiálja a fogalmat.²

Magyarországon tehát jelenleg a fiatal felnőttek nem alkotnak önálló elkövetői kategóriát, azonban a büntetéskiszabási tényezők között enyhítő körülményként értékelheti azt a jogalkalmazó. Mivel a fiatal felnőtt fogalma büntetőjogi jogszabályi szinten nem kerül meghatározásra, a fő kérdés az, hogy kit is tekinthetünk ma hazánkban büntetőjogilag fiatal felnőttnek. Dolgozatom elkészítése előtt így az alábbi kérdéseket fogalmaztam meg, melyekre az elkövetkezendő oldalakon megkísérlek választ adni:

1. Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról általános vagy speciális fogalmat alkotott a fiatal felnőttekre?
2. Szükséges-e létrehozni a büntetőjogon belül is a törvényi alapjait a fiatal felnőtteknek?

1.2. Korábbi eredményeim

Ahhoz, hogy a tárgyalandó fiatal felnőtt életkorhoz eljünk, életünkben egy hosszú lépcsőt kell megmászunk. Éppen ezért fontosnak tartom bemutatni a személyiségünk fejlődésének szakaszait, ahol a későbbiekben látni fogjuk, hogy a fiatal-felnőtt életkornak megfelelő időszakunkat elsősorban az intimitás kialakítása jellemzi. Szükséges azonban tudni, hogy egy helyesen kialakított intimitáshoz csak úgy lehet eljutni, ha a fejlődő személyiség megnyugtatóan járta végig az előző utakat.³ Bár jelenlegi dolgozatomat nem a korábbi folytatásának szánom, ez az állítás tökéletesen leírja azt, hogy miért tartom elengedhetetlennek egy korábbi kutatásom fiatalokkal kapcsolatos megállapításait is szűkösen bemutatni, így tekintsük át azokat.

Javaslatom megalkotása előtt szükségszerűnek tartottam a fiatalokkal kapcsolatos büntetőjogi szabályozás történeti állomásaival foglalkozni, hiszen jelentős következtetések vonhatók le az adott időszakot körülvevő társadalmi és környezeti viszonyokból. A korábbi büntető törvénykönyveinkben sem volt egyetértés a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban. Hol a 12. életévben, hol a 14. évben határozták meg azt, melynek indokolása szerint a gyermek ekkor éri el a megfelelő testi és szellemi fejlettségi szintet. Vizsgálódásom során azonban megállapítottam, hogy a testi és szellemi érés nem törvényszerűen azonos

² 56/2007. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető körülményekről II/1., II/4.

³ MOLNÁR JÓZSEF: Életkor és bűnözés, 1996, Budapest, 17.

időszakban következik be, sőt, a biológiai érés felgyorsulása manapság a társadalmi érés kitolódásával jár együtt.⁴

Kiindulópontom a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Btk.) rendelkezése volt, ami a büntethetőségi korhatárt bizonyos feltételek érvényesülése mellett 14-ről 12 évre szállította le. Ennek megfelelően a jogalkotó a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó fejezeten belül „A gyermekkor” alcím alatt, a 16. §-ban megfogalmazza, hogy a 12. életévet betöltött, de 14. életévet be nem töltött elkövetők csak meghatározott bűncselekmények esetén vonhatók felelősségre, és csak akkor, ha rendelkeznek a cselekményeik felismeréséhez szükséges belátási képességgel.⁵

Láthatjuk, hogy a jogalkotó a kivételek meghatározásával a konjunktív feltételek érvényesülése mellett megdönthetővé tette a gyermekkor felső határát, a 14. életévet. A rendelkezésből így az olvasható ki, hogy fiatalkorú az, aki a 14. életévet betöltötte, de bizonyos esetekben ez már a 12. életév betöltésével is bekövetkezhet.⁶ Éppen ezért a törvényben tovább kutakodva megnéztem a fiatalkorúak fogalmát, ami szerint fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévet betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.⁷

Ezzel a jogdogmatikai ellentéttel, ami álláspontom szerint a normavilágosság követelményének sem felel meg, kezd egyértelművé válni, hogy kutatásomat milyen alapokra is fektettem. Fő kérdéseim a következők voltak:

1. Indokolt volt-e a büntethetőségi korhatár leszállítása?
2. Mennyire helyes annak elméleti és gyakorlati megvalósítása?⁸

A kérdések megválaszolásához elsősorban az említett szakasz elemeit vizsgáltam, bővebben a rendszerbeli elhelyezését, a szabályozás technikáját és a kriminálpolitikai elgondolásokat. Utánajártam, hogy vajon megalapozott volt-e a korhatár módosítása, hogy miért emelte ki a jogalkotó a felsorakoztatott bűncselekményeket a többi közül, vagy hogy a belátási képesség, mint törvényi feltétel alkalmazásának kivitelezése miként valósul, vagy valósulhatna meg.⁹

⁴ SZERZŐ SAJÁT DOLGOZATA: Adalékok a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdésköréhez, 30. Az anonimitás érdekében nem kerül rögzítésre a szerző- és az intézmény neve.

⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 16. §

⁶ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 13.

⁷ Btk. 105. § (1)

⁸ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 3.

⁹ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 3-34.

A büntethetőség alsó korhatárában való markáns állásfoglalás úgy gondolom, hogy a téma szempontjából nem releváns, ugyanis Gyurkó Szilvia szavaival élve a kérdést nem akkor tesszük fel jól, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy 12 vagy 14 év legyen a korhatár, hanem ha azt vizsgáljuk, hogy mi történjen azzal a gyermekkel, aki a büntetendő cselekményt véghez vitte.¹⁰ Abban az esetben, ha ragaszkodunk a módosítás alapjául szolgáló miniszteri indokoláshoz, az abban foglaltak javarészt helytállóak, hiszen a 12 évesek körében egyre növekvő bűncselekmények száma indokként szolgálhatnak. Véleményem alapján azonban tény, hogy ennél sokkal több szempontot kellett volna figyelembe venni a jogalkotás során. Így a felvetett két fő kérdésemre válaszol, hogyha a módosítást indokoltnak is tekintjük, annak mind elméleti, mind gyakorlati megvalósítása hagy maga után némi kivetnivalót.¹¹

Kutatásom során igyekeztem választ kapni a felsorolásban szereplő bűncselekmények miértjére, azonban az ezzel kapcsolatos összes előzetes felvetésem végül megcáfolásra került, így ezzel kapcsolatban nem sikerült egy kézzelfogható magyarázatot kapnom.¹²

Nem feledkeztem meg a belátási képesség széleskörű vizsgálatáról sem, amivel összefüggésben már sikerült eredményekre szert tennem. Ez nem más, mint a belátási képesség vizsgálatának kiterjesztése. Legfőképp ez az a pont, ami felvetette bennem egy gyakorlatban sokszor alkalmazott, de valódi törvényi alapokkal nem rendelkező, új életkori kategória, a fiatalkor és felnőttkor között meghúzódó fiatal felnőttkor anyagi jogi megalapozását.¹³ Kutatásom során a gyakorlati alkalmazhatóság nehézségeinek kiküszöbölése érdekében a Btk. egyes rendelkezéseinek módosításait javasoltam.¹⁴

A gyermekkorról szóló 16. § módosítására javasoltam:

„Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét nem töltötte be.”¹⁵

A fiatalkorú fogalmáról szóló 105. § a következőképp idomulna a fenti rendelkezéshez:

¹⁰ GYURKÓ SZILVIA: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 45. OKRI, Budapest, 2008, 88.

¹¹ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 34.

¹² SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 19-26.

¹³ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 36-37.

¹⁴ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 34-38.

¹⁵ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 37.

„(1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”

„(2) E törvény rendelkezései a fiatalok számára akkor alkalmazhatóak, ha az elkövetéskor rendelkeztek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”¹⁶

Amellett, hogy a fenti javaslatommal álláspontom szerint a normavilágosság követelménye is teljesebbé válhatna, a büntethetőségi korhatárt egy életkorhoz kötöttem, ahol nem válogatunk bűncselekmények között. A kulcs nem más, mint a belátási képesség szélesebb körben való alkalmazása, amely könnyedén kiküszöbölhetné a szelektálás lehetőségét. Ha az elkövető rendelkezett belátási képességgel például a felsorolásban szereplő rablás esetén, ugyanúgy rendelkezett vele a felsorolásban nem szereplő lopás esetén is. A társadalmi érés kitolódása azt is felvetheti kérdésként, hogy egy 14. életévét betöltött fiatalok esetén miért feltételezzük, hogy rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással? Éppen ezért általános jelleggel kiterjeszteném az összes fiatalok számára ennek a tényezőnek a vizsgálatát az egyéniesítés kellő érvényesítése érdekében.¹⁷ Ha pedig az individualizáció a cél, felmerülhet bennünk, hogy a fejlődésünk biztosan megáll a 18. életévünk betöltésével, vagy ennél tovább szükséges mennünk?

¹⁶ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 37.

¹⁷ Uo.

2. A fiatal felnőtt életszakasz

2.1. Fejlődési szakaszok

A XX. században vált egyértelművé, hogy a személyiség érettségének lélektani fogalmát a büntetőjog nyelvére is le kell fordítani.¹⁸ A fiatal felnőtt fogalom megértése érdekében ezért fontosnak tartom a fejlődési szakaszok áttekintését, ugyanis az ember egyéniségének a fejlődése nem ér véget azzal, hogy serdülővé, vagy akár felnőtté válik. Ez a születésünktől kezdődően a halálunk napjáig tart.¹⁹ A fejlődés egy olyan folyamat, amely minőségi változásokkal és egyre differenciáltabb szerveződéssel jár. Ennek szakaszolása lehetőséget kínál az eltérő életkorban lévő személyek fejlődésének minőségi megkülönböztetésére.²⁰

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a következőkben felvázolásra kerülő fejlődési szakaszok leginkább „egy tényezőnek” nevezhetők, hiszen ezek a periódusok az életpálya minden egyes szakaszán elénk táruló konfliktus megoldásához rendelnek hozzá az egyénhez egy-egy új kritériumot az egészséges fejlődés kialakulása érdekében. Az ennyire komplex felosztást azonban sok pszichológus vagy pszichiáter nem kedveli, mert a benne szereplő elemek hol az egyik, hol a másik irányba nyúlnak át. Dolgozatomnak célja azonban nem az itteni kategorizálás közötti vitának a feloldása, így a legtöbb szakember tételmondatát vettem alapul, miszerint el kell ismerni az általános szakaszokat az egyéniség fejlődésében.

A fejlődési szakaszok elsősorban szociológiai jellegűek, de a biológiai és fiziológiai jellegük sem homályosítható el. A személyiségfejlődés körében elsőként E. H. Erikson nevét releváns megemlíteni, akinek teóriája a leginkább elfogadott a pszichológiában. Szerinte a fejlődés nem más, mint a személyiség kríziseinek egymásutánisága, amin minden embernek át kell esnie ahhoz, hogy eljusson a következő fejlődési korba. Ez az „eriksoni koncepció” tehát egészen a korai gyermekkortól az idős korig tanulmányozza az emberi fejlődést.²¹

A pubertáskor eléréséig különbséget tesz a csecsemőkben kialakult ösbizalmatlansággal szemben az anya felé kialakított bizalom, a szégyenérzet, autonómia és a büntudat fokozatos megismerése, illetve a látencia szakasza között, amely a csökkentértékűséggel szembenálló teljesítmény kibontakozását adja. Az utóbbi szakasz azért is rendkívül fontos egy személyiség kifejlődésében, mert ha ez nem megy végbe sikeresen, a gyermek megrekedhet benne és

¹⁸ MOLNÁR: i.m. 26.

¹⁹ MOLNÁR: i.m. 13.

²⁰ MAJOROSS KINGA: Fejlődéslélektan – Fejlődés és szocializáció, Magyar Testnevelési és sporttudományi Egyetem, Budapest, 1.

²¹ ERIKSON, E.H.: Childhood and Society, New York, 1950.

értelemszerűen a deviancia kialakulásában is nagy szerepet játszhat.²² A behaviorista modell mintájára azok a gyermekek, akiket esetleg elhanyagoltak vagy bántalmaztak, nagyobb eséllyel ugyanazokat a viselkedési metódusokat fogják produkálni, amit ők is példaként láttak.²³

Ezt követően elérkezünk a gyermekkor végéhez és ezzel együtt a serdülőkor kezdetéhez. Ennek a periódusnak a legnagyobb jelentősége egy adott identitás melletti elköteleződés, ami ha nem történik meg, szintén kriminális magatartásformákhoz vezethet és eljuthat az identitásvesztés állapotához.²⁴

A dolgozatomban tárgyalt fiatal-felnőtti fázist elsősorban az intimitás kialakítása jellemzi. Fontos azonban tudni, hogy egy normálisan kialakított intimitáshoz csak úgy lehet eljutni, ha a fejlődő személyiség megnyugtatóan járta végig az előző utakat.²⁵ Bár a fiatal felnőttkor sem a biológiában, sem a pszichológiában még nem teljesen felderített szakasz, – éppen ezért létét sok vita övezi – de a tapasztalatok azt mutatják, hogy valóban találkozhatunk a sajátos problémáikkal. Ezek a személyek a társadalmi élethez szükséges minden funkcionális feltétellel rendelkeznek, de mégsem használják ki azokat.²⁶ Ezek a személyek bár jogilag nagykorúak, de az életmódjuk teljesen megkülönbözteti őket az idősebb társaikétól, ugyanis az a fiataalkorból ered. Ezzel kapcsolatban a kérdés pedig az, hogy vajon mi lehet ennek az oka? Azért, mert nem ismerik, hogy ezeket az eszközöket hogyan kell használni, vagy mert nem váltak még eléggé éretté hozzá?²⁷ A pszichológiai szakirodalom részletesen foglalkozik a fiataalkorból a felnőttkorba történő átmenettel, amely az intellektuális és szociális képességek kialakulásával, az egyéni felelősségtudat kifejlődésével, az értékek és a normarendszer stabilizálódásával valósul meg. Klaus Hurrelmann közegészségügyi és oktatási professzor úgy vélekedik, hogy a felnőttkor legfontosabb meghatározó részterületei az anyagi önállóság, a családalapítás, a gyermekgondozás, a kulturális és a gazdasági életben való részvétel és a politikai életben való részvétel. Ennek fényében a fiataalkorból történő kilépés akkor tekinthető megvalósultnak, ha a felsorolt dimenziók mindegyikén kielégítő mértékben jelentkezik a felnőttkorra jellemző felelősségtudat és önállóság. Társadalomtudományi szempontból pedig a felnőtté válást akkor tekinthetjük megvalósultnak, ha a felnőtteknek fenntartott társadalmi pozícióban az adott személy önálló döntési joggal rendelkezik.²⁸

²² MOLNÁR: i.m. 16.

²³ TÖMÖ ZSOLT: A fizikai és érzelmi bántalmazás jellemzői – Pszichoszomatikus hatásmechanizmusa, *Deliberationes tudományos folyóirat*, 16. évf. 1. sz., 89.

²⁴ MOLNÁR: i.m. 17.

²⁵ MOLNÁR: i.m. 17.

²⁶ MOLNÁR: i.m. 21.

²⁷ Uo.

²⁸ VÖRÖS ERZSÉBET: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására, *Börtönügyi Szemle*, 2009/28.évf. 3.sz., 110.

Ha pedig mindez megvalósult, elérkezünk következő állomásunkhoz, az emberi élet biológiai értelméhez, a felnőttkori szakaszhoz. Ez nem más, mint a korábbi fejlődési szakaszok végterméke. Úgy tartják, hogy az érettség valódi állapota ebben a fázisban nyer igazán teret: az egyén képes arra, hogy a saját érdekeit alárendelje a társadalom érdekeinek.²⁹

Végül de nem utolsó sorban megérkezünk az idősebbkori érettség szakaszhoz, amit a kétségbeeséssel szemben megnyilvánuló én-integritás jelenléte jellemez és a szervezet alkalmazkodó képessége ekkor már csökkenésnek indul.³⁰ Nem véletlen tehát, hogy az időskor a felnőttkorhoz képest olykor a büntető igazágszolgáltatásban is eltérő megítélést nyer.³¹

2.2. Életkori határok jelentősége

Jogrendszerünkben számos jogviszony alanyisági feltétele egy bizonyos életkor betöltése. Gondoljunk csak akár a jogosítvány megszerzésére, vagy arra, hogy a 16. életévünk betöltésével feltételek mellett, de házasságot köthetünk. Az életkornak akárcsak az élet minden területén, a büntetőjogban is nagy jelentősége van a felelősségre vonás kérdéskörét illetően. Kérdés azonban, hogy melyik az az életkor, amikortól elfogadhatóvá válik, hogy az ultima ratiot alkalmazzák, vagyis büntetőjogilag is megbüntessék azt a gyermeket, akit a társadalom nem volt képes megóvni a bűnelkövetéstől?³² Az évszázados jogfejlődés keretében fokozatosan alkotmányosan védett értékke váltak a 18 évesnél fiatalabbak jogai is, amit alátámaszt, hogy ma már az államok nagyrésze által elfogadott és a hatályos nemzeti joguk részévé tett dokumentumok fektetik le alapelvi szinten a gyermekekre kidolgozott speciális szabályokat.³³ A világ valamennyi jogalkotója így egyetértett abban, hogy a gyermekkorú elkövetők érettségük hiányában a büntetőjog eszközeivel nem befolyásolhatóak, így büntetlenül hagyják őket.³⁴ A büntethetőség alsó korhatárát viszont a törvénykönyvek szerkesztői meghatározták, így a fiatalkori bűnözés a jogilag releváns életkori kategória első lépcsőfokán helyezkedik el.³⁵ Ez a korhatár viszont országoként és korszakoként is folyamatosan változott és változik is.³⁶

²⁹ VERSELE, S.: Une objection de défense sociale les jeunes adultes délinquantes: Revue Internationale de Défense Sociale, 1956. VII-XII. 172. o

³⁰ MOLNÁR: i.m. 23.

³¹ 56. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről 4.

³² TÓTH MIKLÓS: A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében, szabályozásának hazai és nemzetközi története, Belügyi szemle: A Belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata, 2017, 20.

³³ TÓTH: i.m. 24.

³⁴ MOLNÁR: i.m. 25.

³⁵ MOLNÁR: i.m. 126.

³⁶ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 4-11.

Hazánk a Csemegi Kódextől napjainkig a 12. és 14. évet váltogatta, illetve tág értelemben váltogatja is.³⁷ Ennek ellenére találkozhatunk olyan európai országokkal is, ahol 10 év, vagy akár 15 év a határ.³⁸ A sokoldalúság és a folyamatos módosítás legfőbb oka, hogy a kiválasztás tudományos alapja hiányzik, ez pedig sok esetben a korhatárok megkérdőjelezéséhez vezethet.³⁹ Az életkornak azonban funkciója, hogy az igazságszolgáltatással szembekerülő egyén fejlődésének fázisát jelezni tudja, ámbar egyértelmű, hogy ez a tényező egyedül nem szolgálhat az érettségi szint felmérésére. Ahogy Lombroso is fogalmazott, a cselekmény nem érthető meg és így nem magyarázható meg az elkövető nélkül.⁴⁰ Éppen ezért a büntetőjog következetesen alkalmazza a legkiszolgáltatottabb életkori kategóriába esők belátási képességének vizsgálatát is,⁴¹ ami meglátásom alapján sokkal több lehetőséget hordoz magában, mint amit jelenleg kihasználunk belőle. Számos álláspont létezik, ami a véleményemet alátámasztja. Példának okáért Tokaji Géza megjegyzése szerint nem az elkövető életkora határozza meg az alannyá válásnak a lehetőségét, hanem az, hogy az értelmi képesség már kialakult-e.⁴² A világ folyamatos változásaihoz igazodva az életkori határok is könnyedén megváltoztathatók. Ez történhet az alsó vagy felső korhatárok lefelé, de akár felfelé való elmozdításával is.⁴³

2.3. Újabb életkori határok a büntetőjogban

A dolgozatom szempontjából kulcsponthozó kérdés, hogy a már adott büntethetőség alsó korhatára és a formális felnőttkoron kívül létezhetnek-e olyan meghatározó korosztályok, amelyeknek eltérő, illetve önálló szabályozása lenne indokolt. A Btk. mellett fogódzómként az 56. BKv. szolgált, ami említi a fiatal felnőttet és az időskort is, mint enyhítő körülményt,⁴⁴ azonban ehhez sem jogszabályban lefektetett életkori határok, sem kötelező jelleg nem párosul. Következésképpen felvetésemnek egyértelmű eldöntése annak a megválaszolását követeli meg, hogy vajon a meglévőkön kívül létezik-e más életszakasz olyan sajátosságokkal, amit a jog területén is érvényesíteni kell.

³⁷ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 4-11.

³⁸ gateway.euro.who.int/en/indicators/cah_20-minimum-age-of-criminal-responsibility/

³⁹ MOLNÁR: i.m. 27.

⁴⁰ GRAVEN, J.: Introduction á une procedure rationelle de prevention et de defence sociale. *Revue Penal Suisse*, 1950, 15.

⁴¹ Btk 16. §

⁴² TOKAJI GÉZA: Fejezetek a büntetőjog Általános Része Köréből, Szeged, 1976, 43.

⁴³ MOLNÁR: i.m. 28.

⁴⁴ 56/2007. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető körülményekről

Kardinális alapot nyújtott számomra Molnár József doktori disszertációja. Molnár egy ilyen új korcsoport elismerését a ma ismert merev korhatárok feloldásának lehetőségeként látja, ami a jogalkalmazó számára teret engedne az individualizációhoz, hiszen a 18. életév elérését nem azonosíthatjuk a teljes érettség bekövetkezésével,⁴⁵ így nem indokolt az ezt követő életkorok betöltésével az azonos szabályozás. A probléma feloldására számos környező országunk a fiatal felnőtt fejlődési szakasz büntetőjogi életkori kifejezhetőségét látta megoldásnak. Jóllehet a fiatal felnőtt fogalomkör büntetőjogi alkalmazása nem korlátozódhatna az egyéniesítésre, hanem sokkal inkább a büntetőjog kiegészítését jelenthetné, amely számos büntetőjogi alapintézményt is érintene. Ennek a megfelelő kimunkálásához viszont elengedhetetlen segítségül hívni más tudományokat is, hiszen az eddigi tapasztalatok alapján elmondható, hogy a szankciók akkor a leghatékonyabbak, ha összhangban vannak az elkövetők csoportjainak természetével.⁴⁶

L. V. Lazarevic volt az, aki elsők között mutatott rá a személyiség tanulmányozása során ennek a korcsoportnak a létezésére,⁴⁷ de megemlíthető R. Sievert eredménye is, miszerint a 18-21 évesek korosztályának a biopszichikai arculata sokkal inkább a fiatalkorúakéhoz, mintsem a felnőttekéhez hasonlítható.⁴⁸ Mindez azért van, mert a reagálás módja, a hajlamok, az ösztönök és a kötelességérzet csak jóval a 18. életév után nyeri el a végleges formáját. A szociális beilleszkedés feltételei a serdülőkor végén az egyének túlnyomó részének nem állnak rendelkezésre. Ebben a szakaszban a szociológiai jellegű tanulmányok szerint bizonyított, hogy ezen feltételek biztosítására való törekvések a serdülőkor után teljesen más szerepet játszanak az ember életében. A felkészülésnek ez a fajta megváltozása szociális értelemben az ifjú felnőttkorral egyezik meg, ami a 18. életévtől akár a 25-30. életévig is eltarthat.⁴⁹

Az európai államok jelentős részében a büntetőjog területén is alkalmazzák a fiatal felnőtt kategóriát, azonban az életkori felső határában korántsem tapasztalható egyetértés. A legjellemzőbb formája a felnőttkor elérésétől a 21. életév betöltéséig tart.⁵⁰ Hazánkban ez a sajátos csoport elsősorban a kriminológiai irodalomban és a kriminálstatisztikában található meg,⁵¹ de a Gyvt.-nek is nagy szerepe lesz a későbbiekben számunkra.⁵²

⁴⁵ MOLNÁR: i.m. 27.

⁴⁶ ZEIJLMANS, K.: European Justice System and Developmental Approach to Young Adults' Incarceration, Springer Nature Switzerland AG, 2021, 154.

⁴⁷ LAZAREVICS, L.V.: A fiatal felnőttek helyzete a büntetőjogban, Belgrád, 1963, OKKRI fordítás, 59.

⁴⁸ LAZAREVICS: i.m. 59.

⁴⁹ MOLNÁR: i.m. 33.

⁵⁰ ZEIJLMANS: i.m. 157.

⁵¹ MOLNÁR: i.m. 130.

⁵² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 5. § c) pont

Következtetésképpen a fiatal felnőtt életszakasz megfelelő anyagi jogi szabályozásának előfeltétele, annak kriminológiai, szociológiai és pszichológiai sajátosságainak megismerése. A társadalomtudományok e téren végzett empirikus vizsgálatait és az azokból levont konzekvenciák elemzése nélkül nem dönthető el megfelelően, hogy szükséges-e egyáltalán a fiatal felnőttek bűnözésének eltérő büntetőjogi megközelítése, és amennyiben igen, melyik szabályozási modell lenne a legmegfelelőbb a magyar viszonyok között.⁵³

Álláspontom szerint, ahogy valamennyi állam saját nemzeti jogát a társadalmi, gazdasági, politikai sajátosságaihoz igazítja, az eltérő érési fázisban lévő egyénekre vonatkozó szabályozás is megköveteli ugyanezt. Fontos azonban látnunk, hogy egyes országok között bár vannak metszéspontok, de nem csak a felső korhatár tekintetében kezelik máshogy ezt a kérdéskört.

⁵³ CSÚRI ANDRÁS: A fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi szabályozásának lehetőségei, MJ, 2008/4, 1.

3. Egyes európai országok szabályozásának áttekintése

Szükséges felismerni azt, hogy az említett folyamatok nem csak hazai szinten jelentkeznek, hanem a világ minden táján az ottani viszonyokhoz igazodva. Éppen ezért jelentőségteljes a hasonló kultúrával rendelkező európai országok áttekintése a hazai szabályozás részletes bemutatása előtt, mely annak megreformálásához, így az általam tett javaslatok megalkotásához kiváló táptalajt nyújthat.

Düinkel és Pruin három szabályozási módszert különböztet meg valamennyi ország között a fiatal felnőttek büntető igazságszolgáltatási rendszerében.⁵⁴ Az első formula szerint vannak országok, amik lehetővé teszik a fiatal felnőttek számára, hogy részesüljenek a fiatakorúak igazságszolgáltatási rendszeréből vagy általános jelleggel, vagy feltételekhez kötötten.⁵⁵ Példaként megemlíthető Németország, Finnország, vagy akár a szomszédos Horvátország is. Ez a modell azt eredményezi, hogy a fiatal felnőttek szankcionálása sokkal inkább közelít a fiatakorúakéhoz, mint felnőtt társaikéhoz.⁵⁶ A második sémát legjobban az enyhítés kifejezés írja le, mely a felnőtt igazságszolgáltatási rendszeren belül kínál kedvezőbb lehetőségeket a fiatal felnőttkorú bűnelkövetők számára. Ide tartozik Magyarország is. Harmadszor pedig léteznek olyan országok, ahol a fiatal felnőttek és a felnőttkorúak között nem tesznek különbséget, így esetükben ugyanazok az anyagi, eljárásjogi és végrehajtási szabályok érvényesülnek.⁵⁷

Zeijlmans és szerzőtársai megállapítása alapján azonban ez az osztályozási módszer nem szolgálhat ilyen fajta különbségtételre az egyes országok között. Ennek indoka például Horvátország, amit bár főszabály szerint az említett első csoporthoz sorolhatunk, de vannak olyan esetek, amikor a második kategória sorait erősíti. Éppen ezért Zeijlmans véleménye az, hogy a fiatal felnőttekkel való bánásmód egyes elemeit külön-külön, és nem országokra lebontva szükséges vizsgálni. A Szerzők kutatásuk során azt vizsgálják, hogy az érintett országokban az alábbi pontok vajon érvényesülnek-e, és ha igen, hogyan. Ennek megfelelően foglalkoznak az eljárási mentességekkel, az eltérő szankciók kiszabásával, a büntetés-enyhítéssel, továbbá az elkülönített fogvatartás alkalmazásának kérdéskörével.⁵⁸

Az eljárási mentességek elsősorban a bírósági eljárásra vonatkoznak és nem érinti közvetlenül a szankcionálást. Az eltérő szankciók alatt a felnőttektől eltérő szankcionálást kell

⁵⁴ ZEIJLMANS: i.m. 156.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ ZEIJLMANS: i.m. 158.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ ZEIJLMANS: i.m. 159.

érteni, ami lehetőséget kínál a fiatalkorúak büntetőjogának alkalmazására. A büntetés enyhítése esetében a fiatal felnőtteknek alacsonyabb/enyhébb büntetést kell, illetve lehet kiszabni, mint felnőtt társaiknak. Az elkülönített fogvatartás pedig a felnőtt fogvatartottaktól elkülönített osztályon történő fogvatartást jelenti, mint például ahogy hazánkban a 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (továbbiakban: Bv. tv.) is nevesíti az elkülönítés szabályait.⁵⁹

A mentességek bármelyik változata az Európai Unió több országában is rendelkezésre áll, ami lehetővé teszi a fiatal felnőttek fejlődésorientáltabb szankcionálását, köztük Magyarországon is. Mindez nem meglepő, ugyanis több nemzetközi előírás is született a fiatal felnőttekre vonatkozóan, mint például a Pekingi szabályok, az ENSZ mintatörvénye vagy akár az Európai Tanács 2003. évi ajánlása.⁶⁰

Az elkövetkezendőkben kiindulópontként 3 európai országot, így Németországot, Hollandiát és Ausztriát fogom részletesen bemutatni, mivel ezek az országok egymástól eltérő megoldásokat alkalmaznak a konfliktus feloldása érdekében. Ezeket az 1. számú táblázat szemlélteti.

Ország	Eljárási mentességek	Eltérő szankciók	Büntetés- enyhítés	Elkülönített fogvatartás
Németország	X	X	X	X
Hollandia	X	X		
Ausztria	X		X	X

1. sz. táblázat: Fiatal felnőttekkel kapcsolatos fejlesztési megközelítések az európai igazságszolgáltatási rendszerekben⁶¹

⁵⁹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 101. § (1)

⁶⁰ VASKUTI ANDRÁS: A nemzetközi jogban megfogalmazott ajánlások érvényesülése fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2016, 33.

⁶¹ ZEIJLMANS: i.m. 159.

3.1. Németország

Elsőként egy olyan környező európai országot veszek vizsgálat alá, ami a magyar jogrendszer kialakulásának egyik táptalajaként szolgált. Ez pedig nem más, mint Németország, amely a fiatal felnőttek vonatkozásában az egyik legmegengedőbbnek tekinthető. Már 1953-ban megalkották a német Ifjúsági Bíróságról szóló törvényt (továbbiakban: német JGG), melynek alapgondolata a büntetés előtti nevelés volt. A törvény *lex specialis*, vagyis ahol a különleges szabályai nem irányadóak, ott a Büntető Törvénykönyv, illetve a Büntetőeljárási Törvény alkalmazandó.⁶² A fiatal felnőtteket érintő kedvezmények sokaságát már az is mutatja, hogy nemcsak a fiatakorúak által elkövetett bűncselekmények, hanem a fiatal felnőttek által megvalósítottak is a német JGG hatálya alá tartoznak.⁶³ A törvény már a bevezető rendelkezésekben definiálja a fogalmat, illetve egy egész külön fejezetet szentel a részletes szabályozásának, amely megmutatja, hogy a német jogrendszerben ez az életkori kategória valóban szilárd törvényi alapokon áll.⁶⁴ Eszerint fiatal felnőtt az, aki az elkövetés időpontjában a 18. életévét betöltötte, de a 21. életévét nem.⁶⁵ Bár a fiatakor a 18. életév betöltésével véget ér, bizonyos feltételek fennállása esetén a fiatal felnőttek is a fiatakorúak igazságszolgáltatási rendszere alapján kerülnek megítélésre. Az életkoron kívül feltétel továbbá, hogy erkölcsi és értelmi fejlődésben még fiatakorúnak minősüljön az elkövetéskor és a cselekmény körülményei azonosak, vagy legalább hasonlóak legyenek a fiatakori bűnelkövetéssel.⁶⁶ Mindebből kiolvasható, hogy bizonyos esetekben az általános büntetőjogot kell alkalmazni. Ekkor azonban külön mentességek vonatkoznak rájuk. Példának okáért ide tartozik, hogy életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel nem sújthatóak, ehelyett 10 évtől 15 évig terjedő határozott idejű szabadságvesztés szabható ki.⁶⁷

3.2. Hollandia

Következőként vegyük vizsgálat alá Hollandiát, ami azért is említésre méltó, mert Európában itt jelent meg elsőként 1965-ben a fiatal felnőttekre vonatkozó büntetőjogi szabályozás. Ez első körben abban állt, hogy a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezések is

⁶² ZEIJLMANS: i.m. 166.

⁶³ ZEIJLMANS: i.m. 157.

⁶⁴ Youth Courts Act in the version of the promulgation of 11 December 1974. Part III.

⁶⁵ német JGG Part I., Section 1. (2)

⁶⁶ ZEIJLMANS: i.m. 158.

⁶⁷ Uo.

alkalmazhatóak voltak rájuk a 21. életév betöltéséig, ám a gyakorlatban ezt ritkán alkalmazták. 2014-től azonban a tudományos bizonyítékoknak köszönhetően máig különböző feltételek érvényesülése mellett lehetőség van a fiatal felnőtteknek a fiatalkorúakra vonatkozó büntető igazságszolgáltatási rendszerben történő elítélésükre,⁶⁸ de főszabály szerint a felnőttkorúak büntetőjoga alá tartoznak. Említésre méltó azonban, hogy egy sajátos módszer alapján, az elkövető személyiségétől és a bűncselekmény elkövetésének kontextusától függően végső soron a bíró ettől eltérően dönthet és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések hatálya alá vonhatja az alanyt. Erre az elkövető 22. életévének betöltéséig van lehetősége. Folyamatát tekintve az ügyész az, aki vizsgálatot folytat le és ellenőrzi, hogy felmerülhet-e a fiatalkorúak büntetőjogának alkalmazásának lehetősége. Ehhez a Pártfogó Felügyelői Szolgálat igazságügyi szakértői készítenek véleményt, illetve esetenként a Holland Igazságügyi Pszichiátriai és Pszichológiai Intézettől kér tanácsot. Amennyiben az ügyész ezek alapján úgy véli, hogy a fiatalkorúak büntetőjogát kell alkalmazni, erről tájékoztatja a gyanúsítottat és a letartóztatása alatt a fiatalkorúak igazságszolgáltatási intézetébe helyezik el.⁶⁹

Ennek célja a bűnözési karrier lerövidítése és a bűnözés csökkentése, amihez hozzájárul az is, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerébe áthelyezett fiatal felnőttek több oktatási lehetőségben is részesülnek.⁷⁰ A büntetés időtartamára és helyére is nagy hatással van a döntés. A fiatalkorúak esetében a határozott ideig tartó szabadságvesztés generális maximuma 2 év, míg a felnőttek estében életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható, illetve a büntetési nemet tekintve a javítóintézeti nevelés is opció lehet.⁷¹ A mérce eléggé kettős, ugyanis, ha a bíró döntése alapján a felnőttek igazságszolgáltatási rendszerében kerül elbírálásra az ügy, nincsenek enyhítő rendelkezések.⁷²

3.3. Ausztria

Következő és egyben utolsó állomásként a szomszédos Ausztriát érdemes részletesebben megvizsgálni, ahol az elmúlt években említésre méltó megreformálás történt az igazságszolgáltatásban. A 18 évesek körében egyre népszerűbbé vált a bűnelkövetés, így arra

⁶⁸ ZEIJLMANS: i.m. 169.

⁶⁹ rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtsgebieden/Strafrecht/Paginas/Adolescentenstrafrecht.aspx#4198b987-2280-4992-bde5-c589a0d5a758348b6e94-a215-4155-8e24-7d7bb3c772833

⁷⁰ journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1477370819854163

⁷¹ ZEIJLMANS: i.m. 170.

⁷² ZEIJLMANS: i.m. 171.

keresték a választ, hogy mindezt hogyan kezeljék, ha a cél a bűnisméltés megelőzése, a reszocializáció és az oktatás.⁷³ A jogalkotó erre válaszul úgy döntött, hogy külön rendelkezéseket alkot a fiatal felnőttek által elkövetett bűncselekményekre, mely az 1988. évi Jugendgerichtsgesetz-be (továbbiakban: osztrák JGG) került beiktatásra.⁷⁴ A törvénykönyv kifejezetten a fiatakorúak büntetőjogát szabályozza, ahol a bevezető rendelkezésben a fiatal felnőttet is definiálja. Eszerint fiatal felnőtt az, aki betöltötte a 18. életévét, de nem töltötte be a 21. életévét.⁷⁵

A büntetéskiszabással kapcsolatban több kedvezményt is felfedeztem. A legszembetűnőbb a 2016-os módosítás, ahol főszabály szerint 15 évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés nem szabható ki rájuk és életfogytig tartó szabadságvesztéssel sem büntethetőek.⁷⁶ 2020-ban a törvény azonban több kivételt is nevesített, mint például az élet és testi épség, vagy a terrorcselekmény, ahol a felnőttekre vonatkozó büntetéskiszabás hatálya alá esnek.⁷⁷ Az eljárási rendelkezések között is fellelhetők kedvezmények. Ilyen például az, hogy a 21. életév betöltése előtt elkövetett bűncselekmény miatti büntetőeljárás a fiatakorúak büntetőügyében eljáró bíróság hatáskörébe tartozik,⁷⁸ de a fiatal felnőttek eltérő körülmények között történő kihallgatásáról is rendelkezik a törvény.⁷⁹ A büntetés-végrehajtás vizsgálata közben pedig láthatjuk, hogy a fiatal felnőttek a büntetésüket vagy a felnőttektől elkülönítve, vagy az ifjúsági börtönökben töltik. Bár a fiatal felnőtti korcsoport a 21. életév betöltéséig tart, ha a fiatakorú elítéltekre nincs negatív hatással, a 22. életévét betöltött is a fiatakorúak büntetés-végrehajtási rendszerében kezdheti meg a büntetés letöltését és egészen a 24. életévének betöltéséig ott maradhat. Fontos azonban látni, hogy a kedvezmények ellenére sem létezik eltérő alternatíva a jogkövetkezmények szempontjából, ami kifejezetten a fiatal felnőttekre lenne kialakítva.⁸⁰

Az osztrák JGG tanulmányozása során elsősorban az volt szembetűnő, hogy Ausztriában a fiatal felnőtti korcsoport végét a magyar szabályozástól eltérően nem a 24., hanem a 21. életévhez kötik, akárcsak a legtöbb európai ország, azonban érdekesnek találtam, hogy bár bizonyos feltételek mellett, de a 24. életév betöltéséig is a fiatakorúakról szóló büntetőtörvénykönyv hatálya alá tarthatnak.⁸¹ Ezért is tartottam logikusnak az utolsó pontban

⁷³ ZEIJLMANS: i.m. 165.

⁷⁴ 1988 über die Rechtspflege bei Straftaten Jugendlicher und junger Erwachsener

⁷⁵ osztrák JGG 1. § (1) 5.

⁷⁶ osztrák JGG 19. §

⁷⁷ osztrák JGG 19. § (4)

⁷⁸ JGG 46. § (1)

⁷⁹ JGG 46. § (3)

⁸⁰ ZEIJLMANS: i.m. 166.

⁸¹ Uo.

ismertetni az itteni szabályokat, ugyanis ez az egyetlen vizsgált ország, ahol Magyarországon kívül egyfajta határként szerepel a 24. életév.

4. A fiatal felnőttek helyzete Magyarországon

4.1. Hazai statisztika

A bűnözési aktivitás életkorhoz való kötöttségét ábrázoló görbe alapján a kriminalitás általában a korai serdülőkorban kezd erőteljesen emelkedni, míg a csúcspontját a tinédzserkor közepe, illetve vége között éri el. A csökkenés megindulását a fiatal felnőttkor tájékára tehetjük, azonban ezt aktív ciklusok szakíthatják meg. Az életkor és a bűnözés közötti kapcsolatot feltáró kutatások több eredménnyel is szolgálnak, akár a megelőzés, akár a fiatalok és az őket követő fiatal felnőttek büntető igazságszolgáltatása tekintetében. Egyrészt azzal, hogy a bűnözéssel szembeni fellépés az adott életkori görbe alapjának, másrészt a kiugrás mértékének csökkentésével érhető el. A hazai adatok fényében ez a legintenzívebben jelen lévő 18–20 éves korosztály kriminális fellépésének mérséklésével valósítható meg.⁸² Az elmúlt évtizedek kriminológiai kutatásai és az ehhez kapcsolódó elméletek így több felismeréshez is vezettek. A legfontosabb megállapítás szerint tény, hogy a fiatal felnőttekre jellemző bűnözés eltér a felnőttektől és inkább a fiatalokéra emlékeztet. A bűnözés jellegét tekintve főleg bagatell jelentőségű bűncselekményeket követnek el, jellemzően kortársi csoportokban, míg a felnőttek általánosságban ennél sokkal jelentősebb sérelmeket okoznak. A fiatalkori és fiatal felnőttkori bűnözés tipikusan meghatározott időintervallumra jellemző és ha – ritkán – krónikussá is válik, az intenzitás visszaesése tapasztalható, mely a felnőtt elkövetőkről nem mondható el.⁸³

A fiatal felnőttek bűnözéséről kevés statisztikai adat áll rendelkezésre, melyhez elsősorban a Legfőbb Ügyészség tájékoztatóját hívtam segítségül. A tájékoztató a bűncselekmény korcsoport szerinti megoszlásánál külön nevesíti a gyermekkorú, fiatalkorú, fiatal felnőtt, felnőtt, idős korú és jogi személyeket. A fiatal felnőttekhez a 18-24 éves korosztályt sorolja, idős korúnak pedig a 60. életévet betöltött személyeket tekinti.⁸⁴ Ebből kifolyólag látszik, hogy mindez tovább erősíti azt az álláspontomat, miszerint a fiatal felnőtt büntetőjogi korcsoport alapja a Gyvt. rendelkezéseiből adódik.

⁸² BORBÍRÓ ANDREA: Kriminológia, Életkor és bűnözés, Kriminológia, Életkor és bűnözés, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2019, 22.2.

⁸³ CSÚRI: i.m. 2.

⁸⁴ Tájékoztató a bűnözés 2022. évi adatairól, Legfőbb ügyészség, Budapest, 2023, 13.

Az összbüntetés egyes mutatóinak alakulását tekintve az évi körülbelül 413 ezer regisztrált bűncselekmény a Btk. hatályba lépésével 377 ezerre csökkent, majd 2022-re 167 ezer lett.⁸⁵ Az elmúlt 3 évben, akárcsak a többi korcsoportot tekintve, a fiatal felnőtteknél is stagnálás figyelhető meg. 2020-ban 24 ezer, 2021-ben 26 ezer, míg 2022-ben 27 ezer a regisztrált bűnelkövetésük száma. Ehhez képest a fiatalok évi 8 ezer, míg a felnőttek évi 96-103 ezer bűncselekményt tudhatnak magukénak. 2003-tól szemügyre véve az adatokat megállapítható, hogy a regisztrált bűncselekmények száma néhány minimális emelkedéstől eltekintve folyamatosan csökkent. Mindebben több tényező is szerepet játszhat, mint például a jogszabályi változások, amik hatással vannak a statisztikai számbavételre, a szabálysértési eljárás értékhatárának változása vagy akár az ismeretlen tettes bűncselekmények száma és aránya.⁸⁶

Összességében elmondható, hogy 2022-ben az összbüntetés számát tekintve körülbelül 5% tudható be a fiataloknak, – melybe nem tartoznak bele a 12-13 évesek – míg 16% a fiatal felnőtteknek. A számok azonban nem szolgálhatnak az egyetlen indoknak a fiatal-felnőttkorúak bűnözésének speciális büntetőjogi értékelésére, hiszen nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a fiatalok büntetőjogának kialakulása sem annak tudható be, hogy „kiéremelték” volna a sajátos szabályokat.⁸⁷

Korcsoport	2020	2021	2022
Gyermekek (0-13)	1 734	1 763	2 352
Fiatalok (14-17)	8 064	7 666	7 942
Fiatal felnőtt (18-24)	23 989	26 078	27 098
Felnőtt (25-59)	96 608	103 611	97 950
Idős (60-)	8 543	7 557	8 622
Jogi személy	12	13	15
Összesen	138 950	146 688	143 979

2. sz. táblázat: Tájékoztató a bűnözés 2022. évi adatairól⁸⁸

Bár látjuk, hogy minimális adatok rendelkezésre állnak, egy átfogó képhez véleményem szerint szükség lenne a korábbi statisztikai adatok magasabb szintű, visszamenőleges és specifikus elemzésére. Ez pedig a sajátos bűnözési jegyek szélesebbkörű vizsgálatát is előre

⁸⁵ Legfőbb ügyészség tájékoztatója: i.m. 11.

⁸⁶ Legfőbb Ügyészség tájékoztatója: i.m. 6.

⁸⁷ MOLNÁR: i.m. 131.

⁸⁸ Legfőbb Ügyészség tájékoztatója: i.m. 33.

tudná mozdítani és a hiányzó alapokat is meg tudná teremteni a differenciált szabályozás érdekében.

4.2. Fogalom jogi alapja

A problémafelvetésnél már röviden előrebocsátottam a fiatal felnőttek jogi szabályozásának mikéntjét. Hosszas kutatás után jutottam arra a következtetésre, hogy ehhez a nemzeti jogszabályokat figyelembe véve egyetlen kiindulópont szolgálhat alapul. Ez a forrás pedig nem más, mint a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény, vagyis a Gyvt. Az 1997-ben hatályba lépett törvényt az 1989-ben, New Yorkban kelt Gyermekjogi Egyezmény⁸⁹, továbbá az Alaptörvényben meghatározott gyermeki jogok érvényre juttatása érdekében alkotta meg a jogalkotó a jövő nemzedékéért érzett felelősségtől vezérelve.⁹⁰ A törvény egyértelműen meghatározza célját:

„E törvény célja, hogy megállapítsa azokat az alapvető szabályokat, amelyek szerint az állam, a helyi önkormányzatok és a gyermekek védelmét ellátó természetes és jogi személyek, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek meghatározott ellátásokkal és intézkedésekkel segítséget nyújtsanak a gyermekek törvényben foglalt jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői köteleességek teljesítéséhez, illetve gondoskodjanak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.”⁹¹

Ha figyelmesen végig olvassuk az alapvető rendelkezést, láthatjuk, hogy célja között nevesíti a gyermekvédelmi gondoskodásban valaha résztvevő fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedésének elősegítését, elsősorban az utógondozással. Az utógondozás a fiatal felnőtteknek az önálló élet megkezdéséhez szükséges személyre szóló tanácsadás és a társadalomba való beilleszkedéshez történő segédkezéssel történik meg.⁹² Mivel a fiatal felnőtt fogalom a legtöbb jogterület számára idegen, a törvény definiálja azt az értelmező rendelkezéseiben. Eszerint fiatal felnőtt az a nagykorú személy, aki a 24. életévét nem töltötte

⁸⁹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

⁹⁰ Gyvt.

⁹¹ Gyvt. 1. § (1)

⁹² Gyvt. 5. § zsb)

be.⁹³ A törvény így a fiatal felnőttek jogait és kötelezettségeit is rendezi. Többek között megállapítja a kifejezetten őket célzó otthonteremtési támogatás részletszabályait.⁹⁴

A törvény alapos vizsgálatát követően azonban több kérdés is felmerült bennem. Első látszatra úgy gondoltam, hogy a jogalkotó általános jelleggel rendezte a fiatal felnőttek fogalmát, és a gyermekgondozásban részt vett fiatal felnőtt személyekre pedig többletrendeleteket alkotott. Ezen felvetésemet többé-kevésbé alá is támasztja a törvény indokolása. Eszerint a jogalkotó a gyermekek és családjuk támogatásának feltételrendszerét úgy igyekszik kialakítani, hogy az alkalmas legyen a család összetartására a segítségnyújtás különböző formáival. A családjából kiemelt, illetve családját elvesztett gyermek esetében pedig az állam többet és mást kell hogy vállaljon, mint a családban élő gyermekek esetén, vagyis pozitív diszkrimináció útján az állam számukra nemcsak segítséget nyújt, hanem garantálja a megfelelő életkörülmények biztosítását is.⁹⁵ Az probléma ezzel azonban az, hogy a szöveggörnyezet kifejezetten a gyermekekre utal. A Gyvt. rendelkezései alapján gyermek a Ptk. 2:10. § (1) bekezdés szerinti kiskorú, vagyis az, aki a 18. életévét még nem töltötte be.⁹⁶ Emellett a Gyvt. a Btk.-ra is visszautal, ugyanis a fiatalok fogalmát azzal azonosan definiálja.⁹⁷ Éppen ezért a törvény célját és egyéb rendelkezéseit röviden ismertetve felmerült bennem, hogy bár a fiatal felnőttek fogalma csak az életkori határokat rendezi, a körülmények ismerete fejében – mind a törvény céljában használt szóhasználat, mind a további rendelkezések alapján – annak konjunktív vagy diszjunktív feltétele vajon a gyermekgondozásban való részvétel? A törvény indokolásában ennek magyarázatát nem találtam.⁹⁸

Noha Herbert Hart – jogelméletét a mérsékelt jogi pozitivizmus jellemezte, mely nagy hatással volt a jog értelmezésére – úgy tartotta, hogy amikor egy fogalmat elemzünk, nem kívülről kell megvizsgálni, hanem bele kell helyezni azoknak a perspektívájába, akik alkalmazzák azokat és olyan értelmet kell nekik tulajdonítani, amilyen értelemmel a gyakorló jogászok felruházzák, Alaptörvényünk mégiscsak máshogy rendelkezik a jogalkalmazásról.⁹⁹ A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik és céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló

⁹³ Gyvt. 5. § c)

⁹⁴ Gyvt. 25-28. §

⁹⁵ 1997. évi XXXI. törvény indokolása – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról az 1-3. §-hoz

⁹⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:10. §

⁹⁷ Gyvt. 5. § a-b)

⁹⁸ Gyvt. indoklás az 5. §-hoz

⁹⁹ SZIGETI PÉTER – TAKÁCS PÉTER: A jogállamiság jogelmélete, 2004, Napvilág Kiadó, Budapest, 88-108.

javaslat indokolását veszik figyelembe.¹⁰⁰ Ilyen értelemben pedig úgy gondolom, hogy e törvény a saját jogágára vonatkozóan, így a gyermekvédelemből kikerült, utógondozásra szoruló egyének számára alkotta meg a fogalmat, és nem minden 18-24 év közötti fiatalt definiál a fiatal felnőtt elnevezés alatt.

4.3. Büntetőjogi megközelítés

Az imént láttuk, hogy a hazai szabályozás során egyetlen kötelező erejű jogforrás szabályozza a tárgyalandó fogalmat, ami a Gyvt. Ennek elemzése után azonban el kell érkeznünk a büntetőjog területére, hiszen a dolgozat szempontjából ez bír valódi relevanciával. A jogág valamennyi jogforrását igyekeztem felkutatni, ami jelentőséggel bírhat, így leltem rá az 56. BKv.-ra. A bírói gyakorlatot azért is tartom szükségesnek górcső alá venni, hiszen a kollégiumi vélemény mindössze a jogalkalmazás egységének biztosítását szolgálja a Kúria iránymutatásával a vitás jogalkalmazási kérdésekben. Fontos hangsúlyozni, hogy a büntető kollégiumi vélemény nem kötelező a bíróságokra, szemben a jogegységi határozatokkal.¹⁰¹

Ezzel el is érkeztünk a legmarkánsabb problémához. A büntetőjog területén nincs kötelező hatályú jogforrás a tárgykört illetően. A jogszabályok hiánya miatt mindössze a bírói gyakorlat terméke a fiatal felnőtt fogalom használata az ítékezés során. Mielőtt rátérnénk a releváns 56. BKv. rendelkezéseire, szükséges megemlíteni, hogy a Kúria elvi bírósági határozatában az életfogytig tartó szabadságvesztéssel összefüggésben korábban már említést tett a fogalomról. Kimondta, hogy a fiatal felnőtt életkori kategóriát az ítélezési gyakorlat alakította ki, ami a 18 és 21 év közötti fiatalokat öleli fel, amit a bíróság enyhítő körülményként értékelhetett. Ez utóbbinak azonban az életfogytig tartó szabadságvesztés törvényi korlátait tágító hatása törvényi rendelkezés hiányában nincs. A Kúria azonban ezt az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: 1978. évi Btk.) hatálya alatt fogalmazta meg.¹⁰²

Az 56. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető körülményeket veszi számba, vagyis a büntetéskiszabás aránytalanságainak megelőzése érdekében a súlyosító és enyhítő körülmények értékeléséről szól.¹⁰³ A büntetőjog területén belül a fiatal felnőtt kifejezés itt

¹⁰⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) A bíróság 28. cikk.

¹⁰¹ JAKAB ANDRÁS: A jogforrási rendszer. Bevezetés az Alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. Ötödik, átdolgozott kiadás, HVG-Orac, Budapest, 2016, 172.

¹⁰² eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAr%C3%A9a&ugyszam=EBH.2015.B.29.&azonosito=AHK4T__25156108

¹⁰³ 56. BKv.

fordul elő először és utoljára a büntetést befolyásoló alanyi tényezőknél. Az első esetben megszorítást tartalmaz: „*A büntetlen előélet enyhítő körülmény, kivéve, ha az elkövető fiataalkorú vagy a fiataalkort néhány évvel meghaladott, ún. fiatal felnőtt.*”¹⁰⁴

A fiatal felnőtteket a BKv. a fiataalkorúakkal egy helyen említi és megszorítást alkalmaz velük szemben. A büntetlen előélet főszabály szerint enyhítő körülményként értékelhető a büntetéskiszabás során, de ez alól a fiataalkorúak és a fiatal felnőttek is kivételt jelentenek.¹⁰⁵ Láthatjuk, hogy egyes döntések vagy csak a büntetlen előéletet vagy csak a fiatal felnőtt körülmény értékelését valósíthatják meg. Véleményem szerint, bár elismert gyakorlat, hogy a büntetlen előélet jelentőségteljesebb egy idősebb, mint egy fiatalabb személy esetében, azonban ez nem feltétlenül kellene, hogy kizárja ennek pozitív irányú értékelését egy fiatal felnőttkorú számára. Szembetűnik azonban, hogy a jogforrás nem definiálja, hogy mit is ért a fiatal felnőtt fogalom alatt. Mindössze annyit mond, hogy a fiataalkort néhány évvel meghaladja. Mivel a magyar jogrendszerben egyetlen törvény van, amely nevesíti az értelmezését, szinte evidensnek tűnik, hogy a BKv.-ban is erre utalnak vissza.

Megfogalmazódott azonban bennem a kérdés, hogyha sem a Btk., sem a büntetőjog egyéb jogforrása nem determinálja a definíciót, akkor a büntetéskiszabás során a jogalkalmazó miként van kötve vagy éppen nem kötve a 24. életév maximalizálásához úgy, hogy a fogalom büntető igazságszolgáltatásban való alkalmazása csak a gyakorlat terméke, melynek forrása még csak nem is kötelező erejű. Természetesen a jogi koherencia megkívánja, hogy a jogágak egymás definícióit is alkalmazzák. Példának okáért azonban megemlíteném a Ptk. és a Btk. fogalmi ellentétjeit. A Ptk. a 14. életévet be nem töltött személyt cselekvőképtelennek tekinti, így a jogalkotó okszerűen vélelmezi, hogy a gyermeknek ekkor még nem alakult ki, illetve nem alakulhatott ki az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, azaz a jó mentális állapota. Így tehát a polgári jog a 14. év alattiak esetében nem fogadja el a belátási képesség vizsgálatát, mivel annak hiányát tényként kezeli, úgynevezett megdönthetetlen vélelmet állít fel. A Btk. 2012. évi módosításával azonban ezt az állítást megdönthető vélelemmé tette a saját tudományterületére vonatkozóan, amikor a 12. életévet betöltött, bűncselekményt elkövetett fiatalok belátási képességének vizsgálatát törvénybe iktatta.¹⁰⁶

A következő és egyben utolsó említés pedig az alábbiakat tartalmazza: „*A fiataalkor nem enyhítő körülmény, ilyennek értékelhető azonban, ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő*

¹⁰⁴ 56. BKv. II. A büntetést befolyásoló alanyi tényezők 1.

¹⁰⁵ 56. Bkv.

¹⁰⁶ SAJÁT DOLGOZAT: i.m. 27.

tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg, vagy fiatal felnőtt volt, amikor a bűncselekményt elkövette.”¹⁰⁷

A rendelkezés immár pozitív elemeket tartalmaz a fiatalkorúakra és a fiatal felnőttekre egyaránt. Mivel mindkét esetben a fiatalkorúakkal szinte egy csomagban említeni a forrás az „álfelnőtteket”, az is felvetődött bennem, hogy a jogalkotó csaknem elismeri Sievert véleményét, miképp a fiatal felnőttek olyan önálló fejlődési szakaszt fognak át, ami alapján a biopszichikai arculatuk sokkal inkább a fiatalkorúakéhoz, mintsem a felnőttekéhez hasonlítható.¹⁰⁸

4.3.1. Bírói mérlegelés szabadsága

Ahogy az Alaptörvényünk írja, a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben pedig nem utasíthatók.¹⁰⁹ A bírói mérlegelés egyik legpontosabb definíciója Baraktól származik, aki úgy tartja, hogy a bírói mérlegelés nem más, mint a bírónak adott azon hatalom, hogy választhasson a több felmerülő jogszerű megoldás közül. A jogszerű lehetőségek meghatározására a jogértelmezési módszerek szolgálnak, azonban ezek önmagukban nem vezetnek el a bírót az egyetlen tökéletes megoldásig, mert a végső döntés a bíró kezében van.¹¹⁰ A legmegfelelőbb megoldás kiválasztása a bíró számára elsősorban nem egy lehetőség, hanem egy kötelezettség. Ez a kötelezettség pedig arra is kiterjed, hogy választását a fennálló jogrend elveire és normáira alapozva igazolni tudja.¹¹¹

Mivel céljaim között szerepel választ adni arra, hogy fiatal felnőttek büntető törvényi alapjainak megteremtése szükséges és lehetséges-e, a 23/2002. AB határozat támogatása mellett igyekszem a bírói függetlenséget vizsgálni az adott tárgykörre kivetítve. Az Alkotmánybírósághoz két indítvány érkezett a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 18. §-ával megállapított 83. § (2) bekezdése¹¹² alkotmányellenességének megállapítása és visszamenőleges hatályú megsemmisítése végett. A megtámadott rendelkezés a büntetéskiszabás során bázisként szolgáló középérték szabályozásával volt kapcsolatos. Az

¹⁰⁷ 56. Bkv II. A büntetést befolyásoló alanyi tényezők 4.

¹⁰⁸ LAZAREVICS: i.m. 59.

¹⁰⁹ Alaptörvény A bíróság 26. cikk (1)

¹¹⁰ BARAK, A.: Judicial Discretion, Yale University, Press, 1989, 7.

¹¹¹ CANOR, I.: A bírói mérlegelés kérdései egy monográfia tükrében, 2008, Iustum Aequum Salutare, 159.

¹¹² Határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértéke irányadó. A középértéket akként kell megállapítani, hogy a büntetési tétel alsó határához a felső és az alsó határ közötti különbség felét kell hozzáadni.

egyik indítványozónak álláspontja szerint az 1978. évi Btk.-ban rögzített határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a büntetési tétel középértékének irányadó voltára vonatkozó szabály a bírói függetlenség elvébe ütközik. Hivatkozásának alapja az, hogy a Btk. az egyes bűncselekményi törvényi tényállásokhoz kapcsolódóan meghatározza a kiszabható büntetési nemeket és a büntetési tétel alsó és felső határát, a büntetéskiszabás elveinek meghatározása, illetőleg az, hogy a határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértéke irányadó, korlátozza a bírót szabad mérlegelési jogának gyakorlásában. Ez pedig sérti a bírói függetlenséget. A másik indítványozó álláspontja szerint mindez szintén sérti az Alkotmány által védett bírói függetlenség elvét, mert akadályozza, beszűkíti a bírói mérlegelés határait, és ez politikai beavatkozást jelent a bírói hatáskörbe. Az Alkotmánybíróság alapos vizsgálat után azonban arra a következtetésre jutott, hogy az indítványok megalapozatlanok.¹¹³

Az Alkotmánybíróság a büntetőjogi szankció alkotmányos értelemben vett tartalmát és rendeltetését a 30/1992. AB határozatában fogalmazta meg. Annak lényege, hogy a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio, így a büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.¹¹⁴ Ebből kiindulva az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a büntetőjogi eszközrendszer, jelesül a büntetőjogi jogkövetkezmény az emberi jogokat, szabadságjogokat szükségképpen, rendeltetésénél fogva korlátozza. Az Alkotmánybíróság továbbá kimondta, hogy a büntetés kiszabásnak a büntető törvényben meghatározott szabályai minden esetben egy adott büntetőpolitika normatív megtestesülését jelentik és a szóban forgó 1978. évi Btk. büntetési rendszere dualista alapon álló relatív határozott rendszer, amely lehetővé teszi az alternatív szankciók alkalmazását is. Ebben a büntetési rendszerben pedig a szankció meghatározásának joga megoszlik a jogalkotó és a jogalkalmazó között. A konkrét ügyekben a Btk.-ba foglalt rendben meghatározott elvi kereteken belül mérlegelve választja meg a bíróság a büntetés, intézkedés nemét és szabja ki annak konkrét mértékét. A büntetési nem megválasztása és konkrét mértékének megállapítása során azonban a bíróság kötelezettségénél fogva teljes terjedelmükben figyelembe veszi a büntetés kiszabásra vonatkozó általános részi rendelkezéseket és az ítélkezési gyakorlat által kialakított szabályokat egyaránt.¹¹⁵

¹¹³ 13/2002. (III.20.) AB határozat

¹¹⁴ 30/1992. (V.26.) AB határozat

¹¹⁵ 13/2002. (III.20.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a támadott rendelkezés nem érinti az általános büntetéskiszabási elveket, és nem zárja ki azt, hogy a bíróság az irányadó általános és az egyedi ügyben felderített különös körülményeket a törvénynek és a bírói gyakorlatnak megfelelően, belátása szerint értékelje, például a középértéktől lefelé való elmozdulással egy enyhítő körülmény feltárása miatt. A büntetési tétel középértékéből történő kiindulást előíró szabály változatlanul hagyja azt az elvet, hogy az egyedi ügyben kizárólag a bíróság jogosult annak mérlegelésére, hogy milyen büntetési nem és ezen belül milyen mértékű büntetés áll arányban az adott bűncselekmény súlyával, az elkövető társadalomra veszélyességével, a bűnösség fokával és a büntetés kiszabása során figyelembe veendő bűnösségi körülményekkel. A vitatott szabály tehát csak a büntetéskiszabási tevékenység kiinduló szempontjaként írja elő a középértékhez történő viszonyítást, így pusztán orientáló jellegű szabály.¹¹⁶

Összességében tehát elmondható, hogy a bírói mérlegelés jogának értékét nem kérdőjelezi meg egy törvényben lefektetett új, orientáló jellegű szabály, hiszen az alkotmányosan elismerhető büntetési célokból nem következik, hogy a büntetés kiszabása körében törvény ne írhatna elő ilyet, vagy akár kötelezően alkalmazandó szabályokat. Az 1978. évi Btk. hivatkozott rendelkezései sokkal inkább támasztják alá, hogy a büntetés kiszabása körében továbbra is "alapintézmény" maradt a bírói mérlegelés, a bíróság széles körben jogosult és adott esetben köteles is eltérni a támadott rendelkezés szerint számított büntetési középértéktől.¹¹⁷

Továbbá a határozatban arra is kitértek, hogy mindennek korlátja van. Maga az Alkotmány fogalmazza meg az ítélezési tevékenység törvényi alávetettségét, mint a bírói függetlenség alkotmányos korlátját. A bírák függetlensége és törvényi alávetettsége a jogrendszer kiszámíthatóságát, a jogbiztonság elvét szolgáló egymást erősítő alkotmányi követelmények, tehát a bírói függetlenség egyetlen alkotmányos korlátja, azaz a bírák törvényi alávetettsége a jogalkotóra azt a kötelezettséget hárítja, hogy az a törvényeket az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően, alkotmányos keretek között alkossa meg. Amennyiben ez a követelmény nem sérül, a bírák e törvények szerint kötelesek eljárni, törvényi alárendeltségük érvényesül.¹¹⁸

Mindezzel azt szerettem volna megválaszolni, hogyha a fiatal felnőttkor fogalma szabályozásra kerülne a hatályos Btk.-ban, ezáltal egyértelműsítve, hogy kik sorolhatók be ebbe a kategóriába, vajon sértené-e a bírói függetlenséget. Álláspontom szerint az Alkotmánybíróság

¹¹⁶ 13/2002. (III.20.) AB határozat

¹¹⁷ Uo.

¹¹⁸ Uo.

indokaival egyetértve a bírák hiába nem utasíthatók, a törvénynek való alávetettségük mégiscsak érvényesül. Éppen ezért a BKv.-ban feltüntetett, büntetéskiszabás során értékelhető fiatal felnőtti lét nem kötelezheti a bírót a mindenkor enyhítő körülményként való értékelésre, mert nem kötelezően alkalmazandó szabályról van szó, de a Btk.-ba akárcsak definíciószintű beemelés, akár további rendelkezések alkotása rájuk vonatkozóan már igen. Az elkövetkezendőkben bemutatásra kerülő ítélkezési gyakorlatban fellelhető ellentéteket és az ezáltal szült vitás helyzeteket az eddigiek alapján szemléletem szerint egy kötelező erejű fogalomalkotás fel tudná oldani.

4.3.2. Ítélezés a gyakorlatban

A továbbiakban a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú illetve harmadfokú bíróság ítéleteit fogom alapul venni a bírói gyakorlat átfogóbb tanulmányozása érdekében, mellyel a bírói függetlenség gyakorlati oldala is igazolást nyer. Elsősorban azt szerettem volna felmérni, hogy minden esetben figyelembe veszik-e az elkövető életkorát, vagy előfordulhat-e, hogy feledésbe merül ennek értékelése a kötelező hatály hiánya miatt. Ebből fakadóan születési dátum alapján igyekeztem jogeseteket keresni. Sajnos azonban az Ügyfél Irathozzáférési Rendszerben¹¹⁹ ez alapján nem minden esetben volt lehetőségem szűrni, így végül a „fiatal felnőttek” kifejezéssel csak olyan tényállásokat sikerült találnom, ahol a bíróság említést tesz ennek valamiféle értékeléséről. Ennek eredményeképp több olyan esetet találtam, ahol a jogalkalmazó eltérően kezelte az enyhítő körülményként szolgáló fogalmat.

Az elsőszámú jogeset szinte megfelel az engem leginkább foglalkoztatott kérdésnek, miszerint a bíróság az ítélkezés során mindig mérlegeli-e, hogy a 24. életév be nem töltése is értékelésre szorul a bírói gyakorlatból kifolyólag. A következőkben láthatjuk, hogy az elsőfokú bíróság elmulasztotta értékelni, hogy az elkövető a 24. életévét nem töltötte be a bűncselekmény elkövetésének időpontjában. Ahhoz azonban, hogy ezt a jogesetet megtaláljam, szükségem volt a másodfokú bíróság felülbírálatára, mert az enyhítő körülmény csak ezáltal került említésre. A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 315/2023/26. számú ítéletében a terrorcselekmény büntette és más bűncselekmények miatt Terhelt1 és társai ellen indult büntetőügyben a Fővárosi Törvényszék ítéletét Terhelt1 I. rendű és Terhelt2 II. rendű vádlott vonatkozásában változtatta meg. Jelen ügyben az elsőfokú bíróság a II.r. vádlott esetében a fiatal felnőttkor helyett a

¹¹⁹ eakta.birosag.hu

büntetlen előéletet értékelte enyhítő körülményként, azonban a másodfokú bíróság azt felülbírálván az elkövetéskori fiatal felnőttkort vette figyelembe.¹²⁰ Ennek oka feltehetően a BKv. megfogalmazása volt, ugyanis véleményem szerint abból a fiatal felnőttkor „elsőbbsége” következik a büntetlen előélettel szemben, azonban ez már a bíró szabad mérlegeléshez való jogának kérdéskörébe tartozik.¹²¹

A második jogesettel azt kívánom szemléltetni, hogyha a bíróságok nem is mulasztják el a büntetéskiszabás során a fiatal felnőttkort értékelni, az, hogy a BKv. mindössze csak két esetben tesz említést az „álfelnőttekről” homályos megfogalmazásban, sokszor vitát szül az eltérő szinteken elhelyezkedő bíróságok között. A 308/2023/20. számú határozatában a bíróság a kifosztás büntette és más bűncselekmények miatt vádlott és társa ellen indított büntetőügyben a korábban kelt ítéletet az I. rendű vádlott tekintetében megváltoztatta és a kiszabott szabadságvesztés büntetést mérsékelte. A harmadfokú bíróság megállapította, hogy a Törvényszék a büntetés kiszabása során irányadó körülményeket helyesen tárta fel, viszont azok kiegészítésre szorulnak. Számunkra a legfontosabb, hogy az Ítélet tábla megállapította, hogy a fiatal felnőttkor az enyhítő körülmények közül nem mellőzhető, így téves a másodfokú bíróság álláspontja, miszerint az 56/2007. BK vélemény szerint a fiatal felnőttkor csak büntetlen előéletű elkövetők esetén értékelhető.¹²² A BKv. tanulmányozása során láttuk, hogy ennek oka az, hogy pusztán arra mutat rá, hogy a büntetlenség a fiatal felnőttkor mellett további enyhítő körülményt nem képezhet, így egyértelműen egyik a másiknak nem feltétele.

Az előző két jogesetben érzékelhettük, hogy a büntetlen előélet és a fiatal felnőttkor enyhítő körülményként való értékelése olykor vitás helyzetet eredményez. A legérdekesebb jogeset azonban mégiscsak a következő, ahol nem a két tényező alkalmazása közötti tanakodás történt, hanem a fiatal felnőttkori lét értékelésének teljes mellőzése. Ez a jogeset tökéletesen bemutatja, hogy a BK vélemények nem kötelező hatályúak az ítélezés, így a büntetéskiszabás során. Jelen esetben a Fővárosi Ítélet tábla mint másodfokú bíróság végzésében helybenhagyta a Budapest Környéki Törvényszék ítéletét. A fellebbezés tárgya a következő volt: a védő írásbeli indokolásban a vádlott javára írható enyhítő körülményeket hangsúlyozta, továbbá kifejtette, hogy nehéz élete ellenére a vádlott büntetlen előéletű és fiatal felnőtt egyaránt. A másodfokú bíróság azonban kimondta, hogy bár tény, hogy az elkövető fiatal felnőtt korának kiemelt jelentősége volt, a négyszeresen is minősülő bűncselekmény rendkívüli tárgyi súlya az, ami kulcsponthoz jutott az ítélezés során. Ebben az esetben a fiatal felnőttkor nem

¹²⁰ Fővárosi Ítélet tábla mint másodfokú bíróság 1.Bf.3152023/26.

¹²¹ 56. Bkv. II. A büntetést befolyásoló alanyi tényezők 1., 4.

¹²² Fővárosi Ítélet tábla mint harmadfokú bíróság 5.Bhar.308/2023/20. szám

szolgálhatott olyan enyhítő körülményként, ami az életfogytig tartó szabadságvesztést határozott idejű szabadságvesztéssé változtatná.¹²³

Olyan esetet is felleltem azonban a Bírósági Határozatok Gyűjteményében, ahol a jogalkalmazó kiterjesztően értelmezte a fiatal felnőttkort. A Szegedi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság az elsőfok által kiszabott szabadságvesztés büntetés tartamát enyhítette. A vádlott a cselekmény elkövetésekor a 24. életévét már betöltötte – igaz, hogy csak épphogy – mely életkorral kapcsolatban az ítéltábla úgy fogalmazott, hogy a fiatal felnőttkor felső korhatára, így enyhítő körülményként értékelte azt.¹²⁴

Az életkori kategória léte vagy éppen nem léte mellett szembetűnik, hogy hatalmas kérdőjel még, hogy hol húzódjon meg a határ. Bár azt tapasztaltuk, hogy többé kevésbé a Gyvt. rendelkezéseinek megfelelően alakítják az ezzel kapcsolatos bírói gyakorlatot, az utolsóként ismertetett tényállás ezt megcáfolta.

4.3.3. Mennyi az annyi?

Mivel a fiatal felnőttkor büntető jogszabályi szinten sehol nem jelenik meg, nemcsak elméleti, hanem mint láttuk, gyakorlati nehézségekbe és ellentmondásokba is ütközünk. Tudjuk, hogy a büntetőjog eltérő életkori kategóriákhoz eltérő jogkövetkezményeket fűz,¹²⁵ akárcsak a fiatakorúak tekintetében. A Btk.-ban azonban találunk egy olyan rendelkezést, amely közvetve, de utalhat a fiatal felnőttekre is. Ez a rendelkezés az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos, ami nem szabható ki azzal szemben, aki a 20. életévét nem töltötte be.¹²⁶ A Bv. törvény pedig a 21. életévhez fűz számos jogkövetkezményt.¹²⁷ Példának okáért a törvény rendelkezései értelmében fiatakorú az, aki a 18. életévét betöltötte, de a 21. életévét nem haladta meg.¹²⁸ Ide köti a jogalkotó a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatását,¹²⁹ de a javítóintézeti nevelésre ítélt fiatakorút is a 21. életvének betöltésével kell elbocsátani az intézetből.¹³⁰ Kérdés tehát, hogy mettől meddig terjedő korcsoportot kellene érteni a „fiatakorúakat pár évvel meghaladott” kifejezés alatt?

¹²³ Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 5.Bf.191/2021/9. szám

¹²⁴ Szegedi Ítéltábla Bf.I.1/2016/25.

¹²⁵ PÁPAI TARR ÁGNES: Az üzleti titok büntetőjogi védelme a nemzetközi jogfejlődés tükrében, Miskolci Jogi Szemle, 2019/1., 68.

¹²⁶ Btk. 41. § (1)

¹²⁷ PÁPAI: i.m. 68.

¹²⁸ Bv. tv. 82. § 1.

¹²⁹ Bv. tv. 192. § (6)

¹³⁰ Bv. tv. 380. § (4)

Ligeti Katalin nevéhez fűződik a 2006-os fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. A Koncepció egyrészről állást foglalt alapvető büntetőpolitikai kérdésekben és meghatározta a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének belső szerkezetét, másrészről pedig egy új életkori kategóriaként különítette el a 18. életévüket betöltött, de 21. életévüket be nem töltött fiatal felnőtteket.¹³¹ Érzékelhető tehát, hogy a tervezet több tekintetben is említésre méltó változtatásokat tervezett.¹³² Alapja az volt, hogy a korábbi biológiai érés és a társadalmi érés kitolódása egyszerre érvényesülő folyamatok, amelyet a jogalkotásnak is figyelembe kell vennie. Eszerint a korábbi biológiai érés azt kívánja meg a jogalkotótól, hogy a jogrendszer figyelmeztető mechanizmusai elérjék már a 12 éveseket is úgy, hogy figyelembe veszi a biológiai érés és a szellemi-erkölcsi fejlettség közötti közvetlen korreláció hiányát. Ezzel kéz a kézben jár a társadalmi érés kitolódása is, melyre szintén reagálnia kell a jogalkotónak. Itt elsősorban azt kell vizsgálni, hogy a 18 és 21-23 év közötti személy büntetendő magatartása inkább a fiatalkorúak bűnözésére, vagy a felnőtt bűnözésre jellemző ismérvekkel bír.¹³³ A Koncepció megoldása a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések fiatal felnőttekre való alkalmazása a javítóintézeti nevelés és a pártfogó felügyelet lehetőségének kivételével. Ligeti azonban a fiatal felnőttek bűnözési aktivitására tekintettel ezt az életkoron kívül további objektív feltételekhez kötötte volna. A feltételekhez tartozik, hogy az elkövetett cselekmény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő, az elkövető nem visszaeső és nem bünszervezet tagjaként követte azt el.¹³⁴

A téma jeles kutatója Molnár József szerint a fiatal felnőttkor felső korhatárát szintén a 21. életévben kellene megállapítani. A Szerző körbejárta a különböző jogágak által egységesen kialakult korhatárintézményt, – különös tekintettel a 18. életévhez fűződő joghatások tekintetében – így számára is egyértelmű, hogy a fiatal felnőttek büntetőjogi szabályai tendenciában sem választhatók el a más jogágakban megnyilvánuló törekvésektől. Abból ugyanis, hogy más jogágakban a felnőtté válást a 18. életévhez kapcsolják, nem vonható le, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából is ez az életkor lehet a megoldás. A büntetőjognak az a feladata, hogy megteremtse más területek jogszabályai között a harmonizálást. Ezek a jogszabályok ugyanis a teljes szociális beépültség hiánya ellenére felnőtt viselkedést engedélyeznek a nem teljes mértékben érett fiatalok számára. Ennek az alapja viszont az, hogy a társadalmi életbe való aktív bevonásukkal meggyorsítsák a szociális érésük

¹³¹ LIGETI KATALIN: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója, BJK, 2006/2., Budapest, 6.

¹³² CSÚRI ANDRÁS: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, 2008, Szeged, 143.

¹³³ LIGETI: i.m. 7.

¹³⁴ LIGETI: i.m. 9.

folyamatát.¹³⁵ Javaslata alapján a jogintézmény nem bonyolult szabályozások eredményeképp, hanem egy koncepció elfogadása és annak törvényi megfogalmazása következtében jönne létre. Az álláspont lényege az, hogy a bíró lehetőséget kapna arra, hogy bizonyos feltételek mellett úgy döntsön: az elkövetőre néhány törvényi rendelkezés kivételével, melyek főleg eljárásjogiak, a fiatalkorúakra vonatkozó sajátos büntetőjogi rendelkezéseket alkalmazza.¹³⁶

Csúri András a fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi létjogosultságában szintén marandót alkotott. Csúri nemcsak a fiatal felnőttekről, hanem a fiatal nagykorúakról is rendelkezik. A 18. életévüket betöltött, de 21. életévüket be nem töltött elkövetőkre a fiatal nagykorú törvényi elnevezést javasolja, míg a felnőtté válás folyamatának kitolódása miatt a 21. életévüket betöltött, de 25. életévüket be nem töltött személyeket fiatal felnőtteknek nevezné. A 18. életév betöltése továbbra is a felnőttkor formális elérését jelentené, azonban véleménye szerint a 21. életév betöltéséig vizsgálat tárgyát kellene képeznie, hogy az elkövető személye, illetve cselekménye a fiatalkorúakhoz vagy a felnőttekhez igazodik jobban. Éppen ezért a kategória elnevezésében a felnőtt szó sem szerepelhetne. A 21. életévet betöltött, de 25. életévet be nem töltött személyek esetében bár adottnak tekinti a felnőttekre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, a más elbánás elvétől vezérelve kedvezményben részesítené őket. Álláspontja alapján ilyen lehetne a büntetési keret határának leszállítása vagy a büntetési nemek eltolása. Ezek alapján a sajátosságok figyelembevételének a reagálásban kellene megnyilvánulnia.¹³⁷

Pár mondatban érdemes kitekinteni még a témakört magában foglaló jelentősebb nemzetközi normákra is. Bár a Pekingi szabályok pontos életkorokat nem határoznak meg, kimondják, hogy törekedni kell arra, hogy a szabályokba foglalt elveket a fiatal felnőtt bűnelkövetőkre is kiszélesítsék. Eszerint a minimumkövetelmények alkalmazását kiterjeszti azokra az eljárásokra, amelyek a fiatal felnőtt bűnelkövetőket érintik, de az ide tartozó korcsoport mindig az adott ország nemzeti jogától függ.¹³⁸

A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszeréről szóló ENSZ mintatörvény alapján minden elkövető fiatal felnőtt, aki bűncselekményét a nagykorúság betöltését követő legfeljebb két éven belül követte el. Az életkorukat büntetést enyhítő körülményként kell értékelni és lehetőséget kell biztosítani a fiatalkorúak intézkedéseinek alkalmazására a nagykorúság betöltését követő két éven belül is.¹³⁹

¹³⁵ MOLNÁR: i.m. 135.

¹³⁶ MOLNÁR: i.m. 133.

¹³⁷ CSÚRI: i.m. 7.

¹³⁸ VASKUTI: i.m. 33

¹³⁹ Uo.

Jelentős még az Európa Tanács 2003. évi ajánlása. Rendelkezései szerint biztosítani kell, hogy a 21. életévet be nem töltött fiatal felnőttek tekintetében is lehessen a fiatalkorúakra vonatkozó reagálási lehetőségeket alkalmazni, amennyiben a bíró úgy ítéli meg, hogy érettségi szintjük miatt nem felelhetnek cselekményeikért azonos mértékben, mint az érettségükben és fejlettségükben már felnőtt elkövetők.¹⁴⁰

Végül de nem utolsó sorban az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának Ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben alkalmazandó szankciókról és intézkedésekről a legtöbb nemzetközi normához hasonlóan úgy fogalmaz, hogy fiatal felnőttkorúaknak a 18 és 21 év közötti személyek tekinthetők.¹⁴¹

¹⁴⁰ Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice 11.

¹⁴¹ Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures 21.2.

5. De lege ferenda

5.1. Állásfoglalás

Kutatásom során fő kérdésem az volt, hogy a fiatal felnőttek önálló büntetőjogi kategóriájának megteremtésének vajon van-e létjogosultsága. Láthattuk, hogy számos álláspont létezik arra nézve, hogy miért lenne indokolt ennek törvényi megvalósítása. A téma alapos körüljárását követően bennem sem maradt kétely ennek szükségességére. A fő probléma nézetem alapján nem az, hogy a fejlődési szakaszok a büntetéskiszabás során nem kerülnek kellőképp értékelésre, hiszen a bírói ítélezésben az 56. BKv.-nak köszönhetően enyhítő körülményként értékelhetik a téma középpontjában álló fogalmat. A kivetnivaló a törvényi rendelkezés hiányában jogértelmezési szempontból fennálló számos ellentmondás, ami a gyakorlatban is jól érezhetően megnyilvánul.

A probléma feloldására három lehetőségen gondolkodtam el. Az első az 56. BKv. szövegének egyértelműsítése. A „fiatalkort néhány évvel meghaladott, ún. fiatal felnőtt” fogalommagyarázat pontosítása eszközül szolgálhatna ahhoz, hogy a jogalkalmazók számára világossá váljon a fiatal felnőttkort magában foglaló életkori határok alakulása. Erre pedig megoldás lehetne, ha a BK vélemény visszautalna a Gyvt. rendelkezésére, vagyis „A büntetést befolyásoló alanyi tényezők” 1. pontja a következőképp alakulna:

„A büntetlen előélet enyhítő körülmény, kivéve, ha az elkövető fiatalkorú vagy a Gyvt. rendelkezése szerinti fiatal felnőtt.”

Ezzel a fajta definiálással pedig a fiatal felnőttekről szóló 4. pont¹⁴² változatlanul maradhatna. A probléma azonban ezzel a fajta megoldással az, hogy a BKv. hiába kerülne pontosításra, nem változtat a tényen, hogy mindez – így az életkori határok sem – nem kötelező a bíróságokra.

Második lehetőségként így a már kötelező érvényű jogegységi határozat merült fel bennem. Láttuk, hogy az Alkotmánybíróság több határozatában is hangsúlyozta, hogy a bírói hatalom, amelyhez a bírói függetlenség kapcsolódik döntően az ítélezésben ölt testet. A bírónak mindenkitől – más bírótól is – függetlennek kell lennie, függetlenségét garanciáknak

¹⁴² „A fiatalkor nem enyhítő körülmény, ilyennek értékelhető azonban, ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg, vagy fiatal felnőtt volt, amikor a bűncselekményt elkövette.”

kell biztosítani minden befolyásolás ellen, származzék akár az külső hatalmi jogkör gyakorlásától, akár a bírósági szervezeten belülről. Ezek alapján a minden külső befolyásolástól független bírói ítélezés feltétel nélküli követelmény, és így abszolút alkotmányos védelem alatt áll. Mindez viszont nem jelenti a bírói hatalom korlátlanosságát, ugyanis az ítélezési tevékenység függetlenségének egyetlen alkotmányos korlátja a törvénynek való alávetettség.¹⁴³ A jogot végülis a bíróságok saját értelmezésük szerint állapítják meg. Az, hogy a bírák csak a törvényeknek vannak alávetetve, két nagyon fontos elemet foglal magában. Egyrészt a másik két politikai jellegű hatalmi ág befolyását zárja ki az ítélezésből, másrészt pedig független, folyamatos és rendszerképző törvényértelmezés és jogalkalmazás révén is biztosítják a bírói függetlenséget. Ezek alapján sem a jogbiztonságot, sem a bírói függetlenséget nem sérti törvényi felhatalmazás alapján az egységes ítélezési gyakorlatnak a törvények értelmezése útján történő alakítása a bíróság szervezeti rendszerén belül, sőt, a törvények alkalmazásának összehangolt biztosítása a jogbiztonság érvényre juttatása érdekében kifejezetten kívánatos. Erre példa a bíróságokra kötelező erejű jogegységi határozat. Ugyanakkor a törvényi felhatalmazáson alapuló és a jogszabályokkal tartalmi összhangban álló egységes jogalkalmazási gyakorlat kialakítása érdekében végzett törvényértelmezés nem oldja fel a törvényeknek való alávetettségét.¹⁴⁴ Az Alkotmánybíróság releváns határozatai így elgondolkodtattak azon a lehetőségen, hogyha a BKv.-n belüli fogalomprecizítással nem is, de a bíróságokra kötelező erejű jogegységi határozat általi fiatal felnőttkor definiálásával meg lehet-e oldani a nehézségeket. Az egységes ítélezési gyakorlat kialakítása érdekében azonban meglátásom szerint nem szolgálhat megoldásként mindez, hiszen a kötelező erejű jogegységi határozat törvények értelmezésére szolgál. A bírák a büntetéskiszabás során pedig úgy alkalmazzák a fiatal felnőttek fogalmát, hogy mindaz valójában törvényi alapok hiányában nem is létezik, így nincs mit értelmezni.

A harmadik opció a fogalom egy még magasabb szinten történő megalkotása, vagyis a fiatal felnőttkor, mint új korcsoport törvényi szintű szabályozása a Btk.-ba való beillesztéssel. Az imént felsorakoztatott érvek alapján pedig úgy gondolom, hogy a bírói függetlenség és jogbiztonság érdekében is ez a legjárhatóbb út.

¹⁴³ 19/1999. (VI.25.) AB határozat

¹⁴⁴ 13/2002. (III.20.) AB határozat

5.2. Szabályozás rendszerbeli elhelyezése

Mivel a formális felnőttkort az egyén a 18. életének betöltésével eléri, nem tartom indokoltnak a téma jeles kutatóinak álláspontját, miszerint a jogalkotónak lehetővé kell tennie, hogy akár fakultatív, akár kógens jelleggel a jogalkalmazó a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket a fiatal felnőttekre is alkalmazhassa. Mindebből kiindulva több gondolat is megfogalmazódott bennem. Ide tartozik például „A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések” című XI. Fejezet módosítása „A fiatalkorúakra és fiatal felnőttekre vonatkozó rendelkezések” elnevezésre, – ahol a fiatal felnőttkor definiálása mellett a rájuk vonatkozó speciális rendelkezések is elhelyezésre kerülnének – vagy egy fiatal felnőttekre vonatkozó új, önálló fejezet megalkotása. Bár rendszertanilag látszólag kivitelezhetőek lennének, végül arra a következtetésre jutottam, hogy a fiatal felnőttekre vonatkozó rendelkezéseket a „A büntetés kiszabása” című IX. Fejezetben helyezném el az általam alkotott „Büntetés kiszabása fiatal felnőttkorú esetén” címmel. De hogy miért tartom megalapozottnak a szóban forgó alanyi körre vonatkozó rendelkezések itteni szabályozását? Nos azért, mert a jogalkotó bár közvetve, de már elhelyezte itt a fiatal felnőtteket. Amennyiben alaposan szemügyre vesszük az alábbi fejezetet, a Btk. 80. § (1) bekezdése visszautal az 56. BK véleményre, – ilyen módon a fiatal felnőttkorra is, mely egyéb enyhítő körülményként értékelhető – amikor kimondja, hogy a büntetést az e törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon (...) az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.¹⁴⁵

5.3. Szabályozás technikája

Megmutatkozott, hogy a legtöbb, témában releváns forrás a formális felnőttkor elérését követően a 21. életév betöltéséig határozná meg a fiatal felnőtt büntetőjogi életkori kategóriát, azonban annak kézzelfogható magyarázatára aligha kapunk választ. A legtöbb európai ország a nemzetközi ajánlásoknak megfelelően szintén a bűncselekmény elkövetésekor 21. életévüket be nem töltött elkövetők esetében alkalmaz differenciált szabályokat. Ez nemzeti jogunkban, bár törvényi rendelkezések hiányában, de a korábban hatályos Btk. idejében sem volt másképp. Mára azonban – ellenpéldákkal színesítve – az ítélkezési gyakorlat a büntetés kiszabás során a korcsoport felső határát látszólag a Gyvt. rendelkezéseihez igazítva kitágította a 24. életévre.

¹⁴⁵ Btk. 80. § (1) bekezdés részlet

Ezekből az eltérő felfogásokból kiindulva elsősorban abban kell állást foglalni, hogy a magyar büntetőjogban vajon kik sorolhatóak ebbe az életkori kategóriába. Arra kerestem a választ, hogy az általánosan elfogadott és javarészt alkalmazott sztenderdhez igazodva, a hazai sajátos szabályoknak megfelelően, vagy egy harmadik utat képviselve érdemes a jövőben a fiatal felnőttek korhatárát kialakítani? Véleményalkotásomhoz igyekeztem több szempontot is figyelembe venni.

Kiindulópontomnak a szociológiai alapokon nyugvó kutatások szolgáltak, amik kimutatták, hogy egy személy fejlődése nem ér véget a 18. életének betöltésével. Ez pedig elég alapot adott ahhoz, hogy a bűnügyi tudományok területére is megkísérleljem kivetíteni az álláspontot.

Szó esett arról is, hogy a hazai büntetés-végrehajtásban a 18-21 év közötti elkövetőket tekintjük fiatalkorúaknak, így második viszonyítási pontom innen fakadt. Ebből a szempontból ugyanis logikusnak találnám, ha az anyagi jogban a fiatal felnőttkort is a 21. életév végéhez kötnénk, hiszen a fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntetés-végrehajtási szabályokkal kifejezésre juthatna a korcsoport sajátosságainak értékelése. Fontos momentum még a 21. életév melletti érvelés szempontjából a javítóintézeti nevelés is. A magyarországi javítóintézetek kettős szerepet töltenek be jogrendszerünkben. Egyik oldalról a bíróság által kiszabott szabadságelvonással járó intézkedésüket töltik itt a fiatalkorúak, másik oldalról viszont a gyermekvédelmi rendszer részeként oktató-nevelő funkciójuk is van.¹⁴⁶ A javítóintézeti neveléssel kapcsolatban a Bv. tv. kimondja, hogyha a fiatalkorú a 21. életévét betöltötte, az igazgató a javítóintézeti nevelésből elbocsátja,¹⁴⁷ ezzel jelezve a büntetés-végrehajtás szerinti fiatalkor végét.

A magyarázathoz bekapcsolódik a harmadik bázisom is a Gyvt., ugyanis a javítóintézeti nevelés végrehajtására e törvény rendelkezéseit is alkalmazni kell. Bár láthattuk, hogy a büntetőjogi ítélkezési gyakorlat általános jelleggel alkalmazza a Gyvt. fiatal felnőttekre vonatkozó definícióját, megállapítottam, hogy a további rendelkezéseivel összhangban sokkal inkább a gyermekvédelemből kikerült fiatalok társadalomba való beilleszkedésének elősegítésére és támogatására jött létre a kategória. Amennyiben ezt az álláspontomat nem is fogadnánk el, az intézet elhagyása utáni segítőszándék egy tény, így a gyermekvédelemben nem lehetne a 21. életév a fiatal felnőttek felső korhatára. Abban az esetben viszont, ha ennek ellenére a büntetőjogban mégis a 21. évhez igazítanánk a törvényi alapok megteremtését, a jogharmonizáció mellett a büntetőjog egységesítésének tudományos síkú megkísérlése is

¹⁴⁶ KOÓS NÉ MOHÁCSI BARBARA: Büntetés-végrehajtási jog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017, 180-82.

¹⁴⁷ Bv. tv. 382. § (1)

csorbát szenvedne. Véleményem szerint így elsősorban a közös jogintézmények fenntartása és a gyakorlati nehézségek kiküszöbölése érdekében a törvényi alapok lefektetésével a fiatal felnőttkor a Gyvt.-vel összhangban a 24. életév betöltéséig kell, hogy tartson. Ezt követően azonban a hosszútávú eredményesség érdekében érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy mind a gyermekvédelemben, mind a büntetőjogban a 24. életév tágitása vajon indokolt lehet-e.

Mindezek alapján úgy gondolom, hogy „A büntetés kiszabása” című IX. Fejezetben, az általam beemelt „Büntetés kiszabása fiatal felnőttkorú esetén” alcím első bekezdéseként a fiatal felnőttet az alábbiak alapján szükséges definiálni:

(1) „Fiatal felnőtt az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennyolcadik életévét betöltötte, de a huszonnegyediket nem.”

Eszerint a fiatal felnőttkor az általam javasolt megoldással immár nem az 56. BK véleményben taglalt egyéb enyhítő körülményekhez tartozna, hanem a nevesített, kötelezően mérlegelhető enyhítő körülmények sorát erősítené „A büntetés kiszabása egyezség esetén”¹⁴⁸ alcím példája alapján. A definíció ily módon történő Btk.-ba való beillesztése kiküszöbölné azt a problémát és olykor igazságtalanságot szülő ítéleteket, amit a BK vélemény homályos fogalomalkotása eredményez, hiszen ezzel a fajta megoldással a jogalkalmazó számára egyértelművé válna, hogy kik tartoznak az adott életkori kategóriába. A Btk. 82. § (1) bekezdése kimondja, hogy enyhébb büntetés szabható ki abban az esetben, ha annak legkisebb mértéke a büntetés kiszabásának elveire figyelemmel túl szigorú lenne.¹⁴⁹ Ennek megfelelően a fiatal felnőtt definícióját követően – a Btk.-ban megtalálható „A büntetés kiszabása egyezség esetén” alcím mintájára – az alábbi általam alkotott rendelkezés Btk.-ba történő beillesztését javaslom:

(2) „Fiatal felnőttkorú esetén a büntetést a 82. § (2) bekezdés¹⁵⁰ soron következő pontja alapján is ki lehet szabni.”

¹⁴⁸ 83. § (1) A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XCIX. Fejezete szerinti eljárásban az egyezség (a továbbiakban: egyezség) jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a 82. § (2) bekezdésében meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni. (2) Ha az egyezség jóváhagyására olyan terhelt esetében kerül sor, aki az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészszéggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, a büntetést a 82. § (2) bekezdés soron következő pontja alapján is ki lehet szabni.

¹⁴⁹ Btk. 82. § (1)

¹⁵⁰ (2) Az (1) bekezdés alapján, ha a büntetési tétel alsó határa a) tízévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb ötévi, b) ötévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb kétévi, c) kétévi szabadságvesztés, ehelyett legkevesebb egyévi, d) egyévi szabadságvesztés, ehelyett rövidebb tartamú szabadságvesztést lehet kiszabni.

Fontos látnunk tehát, hogy főszabály szerint a fiatal felnőttekre továbbra is a felnőtt elkövetőkre vonatkozó általános rendelkezések lennének alkalmazandók, azonban a bírának a BK véleménnyel ellentétben kötelező lenne a törvényi szinten is meghatározott korcsoport enyhébb elbírálásának lehetőségét mérlegelni.

Záró gondolatok

Dolgozatom fő kérdése az volt, hogy vajon van-e relevanciája egy gyakorlatban alkalmazott, de törvényi alapokkal nem rendelkező új korcsoport megteremtésének a büntetőjog területén is.

A kérdés alapos vizsgálatához a szakirodalom tanulmányozásán túlmenően a hazai és külföldi releváns joganyagok elemzését hívtam segítségül. Kutatásom során számos ellentmondásba ütköztem elsősorban jogértelmezési szempontból, amely az ítélkezési gyakorlatban is megnyilvánul. Célom ezért a büntetőjog egységesítésének tudományos síkú megkísérlése volt. A fiatal felnőtt bűnelkövetőket ötvöző kételyek feloldása érdekében ebből kifolyólag igyekeztem választ adni mindkét kutatási kérdésemre, melyek az alábbiak voltak:

1. Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról általános vagy speciális fogalmat alkotott a fiatal felnőttekre?
2. Szükséges-e létrehozni a büntetőjogon belül is a törvényi alapjait a fiatal felnőtteknek?

Vizsgálódásom során arra a következtetésre jutottam, hogy a Gyvt. alapvető és további rendelkezéseiből kiindulva sokkal inkább a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült 18. életévüket betöltött személyek társadalmi beilleszkedésének előmozdítására alkotta meg a fiatal felnőtt fogalmat. Éppen ezért ahhoz, hogy a büntetőjog – további feltételek érvényesülése mellett – általános jelleggel minden 18-24 év közötti fiatalra enyhítő körülményként tudja alkalmazni a fiatal felnőttkort, szüksége van egy sajátos fogalomalkotásra, melynek véleményem szerint egyetlen járható útja a definíció Btk.-ban való elhelyezése. Ez a kötelező mérlegelést előíró esetkör pedig úgy gondolom, hogy a gyakorlati alkalmazhatóság előmozdítása mellett a bírói függetlenség és a jogbiztonság érdekében is a legjárhatóbb út.

Nem szabad azonban arról sem megfeledkeznünk, hogy az 56. BK véleményben nem a fiatal felnőtt az egyetlen olyan korcsoport, amelyet törvényi alapok nélkül enyhítő körülményként vesz figyelembe a bíróság az ítélkezés során. Ha ellentmondást nem is, de legalább ugyanennyi kételyt foglal magában az idős kor is. Igaz ámbár, hogy az 56. BKv. ezzel

kapcsolatban kimondja, hogy általában a nyugdíjkorhatárt meghaladó életkort lehet így értékelni.¹⁵¹

Fontos azonban mindazt látnunk, hogy a személyiségfejlődésünk állomásai egymásra épülő lépcsőfokokból állnak. Ahhoz azonban, hogy a fiatal felnőttek törvényi szintű szabályozása valóban létjogosultságot nyerjen, elsősorban a fiatalkorúak büntetőjogát ötvöző kételyek feloldásának kell megtörténnie. Hiszen ahhoz, hogy elfogadjuk a 18-24 év közötti fiatalok sajátosságait, először el kell fogadnunk azt is, hogy a 14. életévüket betöltött fiatalkorúak sem biztos, hogy rendelkeznek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

¹⁵¹ 56. Bkv.

Irodalomjegyzék

Szakirodalom:

1. BARAK, A.: Judicial Discretion, Yale University, Press, 1989.
2. BORBÍRÓ ANDREA: Kriminológia, Életkor és bűnözés, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2019.
3. CANOR. I.: A bírói mérlegelés kérdései egy monográfia tükrében, 2008, Iustum Aequum Salutare.
4. CSÚRI ANDRÁS: A fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi szabályozásának lehetőségei, MJ, 2008/4.
5. CSÚRI ANDRÁS: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, 2008, Szeged.
6. ERIKSON, E.H.: Childhood and Society, New York, 1950.
7. GRAVEN, J.: Introduction á une procedure rationelle de prevention et de defence sociale. Revue Penal Suisse, 1950.
8. GYURKÓ SZILVIA: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 45. OKRI, Budapest, 2008.
9. JAKAB ANDRÁS: A jogforrási rendszer. Bevezetés az Alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. Ötödik, átdolgozott kiadás, HVG-Orac, Budapest, 2016.
10. KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA: Büntetés-végrehajtási jog, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017
11. LAZAREVICS, L.V.: A fiatal felnőttek helyzete a büntetőjogban, Belgrád, 1963, OKKRI fordítás.
12. LIGETI KATALIN: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója, BJK, 2006/2., Budapest
13. MAJOROSS KINGA: Fejlődéslélektan – Fejlődés és szocializáció, Magyar Testnevelési és sporttudományi Egyetem, Budapest
14. MOLNÁR JÓZSEF: Életkor és bűnözés, 1996, Budapest.
15. PÁPAI TARR ÁGNES: Az üzleti titok büntetőjogi védelme a nemzetközi jogfejlődés tükrében, Miskolci Jogi Szemle, 2019/1.

16. SAJÁT DOLGOZAT: Adalékok a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdésköréhez.
17. SZIGETI PÉTER – TAKÁCS PÉTER: A jogállamiság jogelmélete, 2004, Napvilág Kiadó, Budapest.
18. TOKAJI GÉZA: Fejezetek a büntetőjog Általános Része Köréből, Szeged, 1976.
19. TÓTH MIKLÓS: A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében, szabályozásának hazai és nemzetközi története, Belügyi szemle: A Belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata, 2017.
20. TÖMÖ ZSOLT: A fizikai és érzelmi bántalmazás jellemzői – Pszichoszomatikus hatásmechanizmusa, Deliberationes tudományos folyóirat, 16. évf. 1. sz.
21. VASKUTI ANDRÁS: A nemzetközi jogban megfogalmazott ajánlások érvényesülése fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2016.
22. VERSELE, S.: Une objection de défense sociale les jeunes adultes délinquantes: Revue Internationale de Défense Sociale, 1956. VII-XII.
23. VÖRÖS ERZSÉBET: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására, Börtönügyi Szemle, 2009/28.évf. 3.sz.
24. ZEIJLMANS, K.: European Justice System and Developmental Approach to Young Adults' Incarceration, Springer Nature Switzerland AG, 2021.

Joganyagok:

25. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
26. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
27. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
28. 1997. évi XXXI. törvény indokolása – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
29. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
30. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
31. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
32. Youth Courts Act in the version of the promulgation of 11 December 1974.
33. 1988 über die Rechtspflege bei Straftaten Jugendlicher und junger Erwachsener
34. Fővárosi Ítéletábra mint másodfokú bíróság 1.Bf.3152023/26.

35. Fővárosi Ítéltábla mint harmadfokú bíróság 5.Bhar.308/2023/20. szám
36. Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 5.Bf.191/2021/9. szám
37. 56/2007. BK vélemény a büntetéskiszabás során értékelhető körülményekről
38. 13/2002. (III.20.) AB határozat
39. 30/1992. (V.26.) AB határozat
40. 19/1999. (VI.25.) AB határozat
41. Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures
42. Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice
43. Tájékoztató a bűnözés 2022. évi adatairól, Legfőbb ügyészség, Budapest, 2023

Internetes forrás:

44. eakta.birosag.hu
45. eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BArria&ugyszam=EBH.2015.B.29.&azonosito=AHK4T__25156108
46. gateway.euro.who.int/en/indicators/cah_20-minimum-age-of-criminal-responsibility/
47. journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1477370819854163
48. rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtsgebieden/Strafrecht/Paginas/Adolescentenstrafrecht.aspx#4198b987-2280-4992-bde5-c589a0d5a758348b6e94-a215-4155-8e24-7d7bb3c772833